

Handläggare
Lena LarsenTill
Hägersten-Liljeholmens
stadsdelsnämnd 2019-04-25

Telefon: 08-508 220 23

Underlag för budget 2020 med inriktning 2021 och 2022

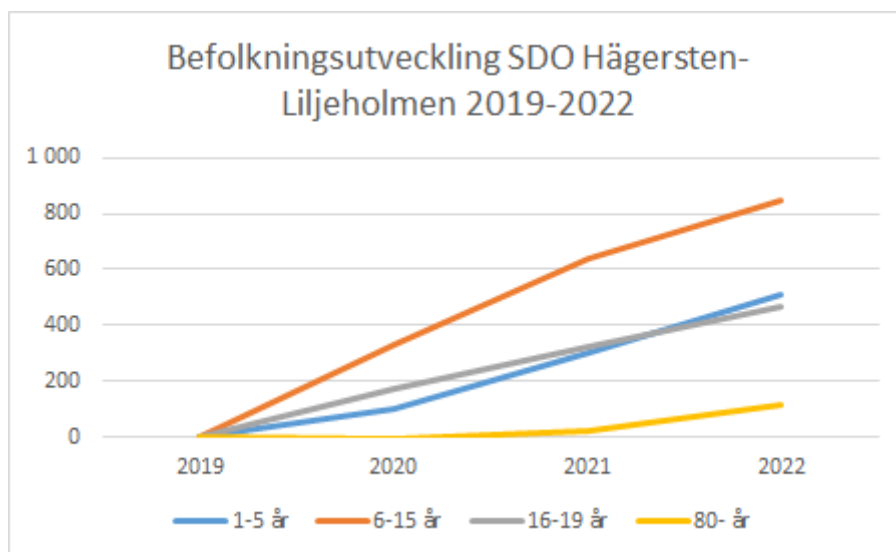
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Förslag till beslut

1. Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens förslag till underlag för budget 2020 med inriktning för 2021 och 2022.
2. Nämnden överlämnar förslaget till kommunstyrelsen för fortsatt beredning.
3. Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Stadsdelsnämnden ska lämna ett underlag till kommunstyrelsen inför den centrala budgetberedningen. Underlaget, som utgår från stadens övergripande inriktningsmål, ska beskriva utvecklingstendenser, strukturella frågor och demografiska förändringar samt effekterna av dessa inklusive eventuella åtgärder. I underlaget redovisar förvaltningen strategiska och prioriterade frågor för de kommande tre åren.

Befolkningsutvecklingen i stadsdelsområdet visar på ett fortsatt stort behov av utbyggnad av förskola och skola samt öppna verksamheter för flickor och pojkar i tonåren. Den visar också att antalet äldre över 80 år ökar något först i slutet av planperioden. Behovet av äldreomsorg väntas därför öka först efter 2020.

Den demografiska utvecklingen ställer krav på väl fungerande kompetensförsörjning liksom effektiva lokallösningar ur såväl ekonomisk som verksamhetsmässig synvinkel.

Det är också av stor strategisk vikt att utveckla kvaliteten i verksamheten parallellt med en effektiv hushållning av tillgängliga resurser. Som stöd för kloka och nödvändiga beslut i verksamheten behöver det förvaltningsövergripande utvecklingsarbetet prioriteras de närmaste åren.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom samtliga avdelningar och sammanställts inom administrativa avdelningen. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgruppen den 16 april 2019.

Bakgrund

Enligt kommunallagen ska kommunens budget innehålla en plan för ekonomin för en period av tre år, där budgetåret utgör periodens första år. Långsiktigheten i stadens planering

förstärks genom att den inkluderar nämndernas analys av utvecklingen för treårsperioden. Stadsledningskontoret upprättat utifrån nämndernas underlag, "Konjunkturärende med planeringsförutsättningar för kommande år", som behandlas av kommunstyrelsens ekonomiutskott. Av nämndens underlag ska framgå vilka frågor och faktorer som har störst påverkan på verksamhetens utveckling och ekonomi under perioden. Utgångspunkt ska vara analyser av förändringar i omvärlden samt av den egna verksamheten med utgångspunkt från bland annat nämndens verksamhetsberättelse. Slutsatserna i underlagen ska användas som underlag i det kommande budgetarbetet.

Nämnderna ska under respektive relevant inriktningsmål redovisa en övergripande och sammanfattande analys av verksamhetens utveckling de kommande åren. Underlaget ska beskriva trender, utvecklingstendenser, analysera lagförslag, strukturella frågor och demografiska förändringar, effekterna av dessa samt eventuella åtgärder. I detta ingår att beakta lokalförsörjning, kompetensförsörjning samt omstrukturerings- och investeringsbehov.

För att förbättra och vidareutveckla verksamheterna ska förvaltningen ta hjälp av digitala möjligheter och ny teknik. Digitalisering och ny teknik samt innovationer ska bidra till både utveckling och effektivisering av arbetssätt inom förvaltningens olika verksamhetsområden. För att ta till vara på och använda ny teknik och nya innovationer måste förvaltningen vara modig och testa samt uppmuntra till nytänkande som ska leda till nytta för brukare, barn och våra medborgare.

När det gäller kompetensförsörjning ska underlaget särskilt beakta ledarskap, hälsa, medarbetarnas kompetens samt behov av omställning. Nämnderna ska även i underlaget beakta den upphandling som sker inom stadens verksamheter. Nämnderna ska särskilt kommentera driftbudgetkonsekvenser till följd av redan fattade beslut av kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen. Detta gäller även beslut om investeringar som inte förvaltas av nämnden.

Större avvikelser eller förändringar jämfört med gällande plan för åren 2020 och 2021 ska analyseras och kommenteras. Det

är viktigt att analysen för perioden 2020 till 2022 fångar de viktigaste frågorna som berör kärnverksamheten. Tillsammans med underlaget ska nämnderna lämna en lokalförsörjningsplan.

Bilagor

Bilaga 1: Klimatinvesteringar 2020-2022

Bilaga 2: SDN22 2020-2022

Innehållsförteckning

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål	6
1.1 En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla	12
1.2 En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt	13
1.3 En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden	13
2 Nämndens verksamhetsområde	14
2.1 Förskoleverksamhet	14
2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid	16
2.3 Äldreomsorg	17
2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	21
2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri	23
2.6 Stadsmiljöverksamhet	27
2.7 Ekonomiskt bistånd	30
2.8 Arbetsmarknadsåtgärder	31
2.9 Övrigt	31
3 Sammanfattande ekonomisk analys	31
3.1 Drift	32
3.2 Investeringar	33
3.3 Verksamhetsprojekt (Driftprojekt)	33
4 Övriga redovisningar	34
5 Lokalförsörjningsplan	34
5.1 Inledning	34
5.2 Beskriv behov/efterfrågan samt bedömning av andra bakomliggande faktorer som förändrar behovet av lokaler	35
5.3 Kapacitetsbeskrivning	37
5.4 Förändringar i lokalbeståndet	38
5.5 Kostnadsutveckling	42
5.6 Effektiviseringsmöjligheter	43

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Verksamhet

Hägersten-Liljeholmen är ett av Stockholms snabbast växande stadsdelsområden. Stadsdelsnämndens bidrag till att uppfylla kommunfullmäktiges mål är att ansvara och driva verksamheter och service av god kvalitet för de som bor och kommer att bo i stadsdelsområdet samt att i dialog med invånare och brukare utveckla den service som ges inom olika verksamhetsområden.

Stadsdelsnämnden har ansvar för en stor del av stadens välfärdsverksamhet såsom kommunal förskoleverksamhet, äldreomsorg, stöd och service till personer med funktionsnedsättning, individ- och familjeomsorg, socialpsykiatri, barn, kultur och fritid, ekonomiskt bistånd, arbetsmarknadsåtgärder, stadsmiljöarbete, lokalt näringslivsarbete samt lokalt demokrati- och utvecklingsarbete. Stadsdelsnämnden ansvarar även för viss tillsynsverksamhet samt konsumentvägledning. Vidare har stadsdelsnämnden en viktig roll i stadens trygghetsskapande arbete.

Demografi

I Hägersten-Liljeholmens stadsdelsområde bor det ca 92 000 personer. Inom stadsdelsområdet finns stadsdelarna Aspudden, Fruängen, Gröndal, Hägersten, Hägerstensåsen, Liljeholmen, Midsommarkransen, Mälarhöjden, Västberga och Västertorp.

Prognos över befolkningsutvecklingen i stadsdelsområdet under planperioden.

Befolkning	2019	2020	2021	2022
0 år	1 541	1 607	1 681	1 741
1-5 år	6 265	6 300	6 430	6 578
6-15 år	9 452	9 782	10 091	10 301
16-19 år	2 698	2 873	3 022	3 167
20-24 år	4 398	4 428	4 466	4 522
25-64 år	55 146	56 165	57 269	58 067
65-79 år	8 867	8 237	9 615	9 921
80-89 år	2 001	2 029	2 085	2 203
90- år	676	642	612	590
Totalt	91044	92063	95271	97090
Kvinnor	44 775	45 817	46 957	47 889
Män	46 269	47 246	48 314	49 201
Totalt	91044	93063	95271	97090

Källa: Sweco AB

Under de närmaste 3 åren beräknas Hägersten-Liljeholmens befolkning öka med ca 7 %.

Störst ökning sker i grupperna ungdomar i gymnasieåldern, grundskoleåldern samt nyfödda. Den relativa förändringen för barn i förskoleåldern samt de äldre pensionärerna (över 80 år) är måttliga ca 1 %.

För barn i förskoleåldern sker de närmaste två åren en minskning av antalet barn för att sen börja öka igen. För de äldre pensionärerna sker en obetydlig ökning de närmaste åren följt av en betydande ökning år 2022-2027. Befolkningsförändringarna ställer krav på en väl genomtänkt strategi för såväl framtidens förskola som framtidens äldreomsorg inom stadsdelsområdet

Utvecklingen av antalet ungdomar i åldrarna 6-15 och 15-19 innebär en utmaning för den öppna fritidsverksamheten. Verksamheten behöver anpassas både i fråga om vad som erbjuds och var det erbjuds, för att möta behovet.

Oavsett ålder ska stadsdelsområdets invånare liksom besökare och företagare uppleva Hägersten-Liljeholmen som tryggt och attraktivt.

Ekonomi

Stadsdelsförvaltningen ser en stor utmaning i att utveckla verksamhetsområdena individ- och familjeomsorg samt äldreomsorg så de ryms inom beslutad budget. Båda områdena har under flera år redovisat underskott, även om äldreomsorgen har klarat budgethållning 2018.

Inom individ- och familjeomsorgen är det främst inom Barn och ungdomsenheten och Vuxenenheten som underskotten varit stora. Det är också åldersgruppen barn och unga som ökar mest under planperioden. Verksamheten står inför att dels kunna möta de kvalitetskrav som ställs på verksamheten och klara uppdragen inom given budgetram.

Problemet inom äldreomsorgen beror i huvudsak på en överkapacitet av platser i egen regi främst på servicehus men även på vård- och omsorgsboenden där också lokalernas utformning påverkar ekonomin. Inom äldreomsorgen pågår en översyn och genomlysning av verksamheterna.

Modernisering av sociala system

Under perioden kommer socialtjänstens verksamhetssystem att moderniseras. Moderniseringen är nödvändig och önskvärd men kommer initialt att kräva stora resurser i form av stöd och utbildning. Förvaltningen vill framhålla att det är nödvändigt att de nya systemen/plattformarna ger möjlighet för förvaltningarna att ta ut uppgifter om verksamhet och ekonomi för uppföljning och prognosarbete.

HR

Kompetensförsörjning med särskilt fokus på ledarskap, medarbetarnas kompetens

Kompetensförsörjningsprocessen ger stöd i arbetet med att behålla, utveckla och rekrytera medarbetare och chefer. Kompetensutvecklingsinsatser sker ofta i samverkan med staden, andra förvaltningar och externa aktörer.

Samverkan med Älvsjö och Skärholmens stadsdelsförvaltningar har påbörjats inom övergripande kompetensutvecklingsinsatser, såsom arbetsmiljöutbildningar, kompetensbaserad rekrytering.

Arbetet med kompetensförsörjningen är ständigt pågående för att säkerställa hög kvalitet i verksamheterna. Det arbetet ska utvecklas och fördjupas systematiskt, utifrån stadens kompetensförsörjningsmodell UBARA (Utveckla, Behålla, Attrahera, Rekrytera, Avsluta).

Rekryteringsbehovet inom vissa yrkesgrupper är fortsatt stort och det är stor konkurrens om

de arbetssökande. Det finns ett kontinuerligt behov av att rekrytera socialsekreterare, biståndsbedömare, barnskötare och förskollärare. Rekryteringsbehovet uppkommer dels genom att vissa verksamheter behöver utökas utifrån befolkningstillväxten i stadsdelsområdet, dels på grund av den rörlighet som finns inom dessa yrkesgrupper samt delvis förändrat kompetensbehov hos dessa. Utveckling av kompetensförsörjningen behöver således fortsätta med ett övergripande och långsiktigt arbete.

Behovet av kompetensutveckling med tillhörande utbildningsinsatser för chefer och ledare behöver analyseras och genomföras. Som ett led i detta krävs även ett strukturerat arbete med successionsplanering för chefer och andra nyckelbefattningar.

Arbetsmiljö och hälsa

Stadsdelsförvaltningen kommer även fortsättningsvis att intensifiera arbetet med att sänka sjukfrånvaron, bland annat genom handlingsplanen ”Hållbart arbetsliv”. Huvuduppdraget är att skapa en systematik kring hållbar arbetshälsa genom tre perspektiv: hälsofrämjande, förebyggande och efterhjälpande. Målet är att sänka sjukfrånvaron och höja medarbetarnöjdheten - detta ska öka nyttan och kvaliteten för stadsdelens medborgare

Samverkan med övriga nämnder och bolagsstyrelser

Innovation genom samverkan är ett viktigt uppdrag i kommunfullmäktiges budget för 2019 och gäller för alla verksamhetsområden. Förvaltningen kommer att tillsammans med Skärholmen ingå i ett projekt för att tydliggöra vilka samverkansmönster som finns både inom och utanför förvaltningen. Detta kommer att ligga som grund för det fortsatta utvecklingsarbetet av samverkan och innovation under planperioden.

Trygghet och säkerhet

Nämndens trygghetsskapande arbete sker till stor del i samverkan med stadens nämnder och bolag samt externa aktörer så som näringslivet, civilsamhället och polisen. Några viktiga aktörer inom staden är de kommunala bostadsbolagen, Micasa, SISAB, socialnämnden, trafiknämnden samt stadens mobila ordningsvakter. Det finns behov av att samverka med regionala aktörer så som Trafikförvaltningen i Stockholms län och MTR.

I arbetet mot våldsbejakande extremism sker samverkan brett i staden.

Arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, utbildningsnämnden, socialnämnden och stadsdelsnämnderna är särskilt viktiga. Under planperioden finns det behov av att utveckla samverkan med fastighetsnämnden.

Nämnden ska samverka med relevanta nämnder och bolag för att ansöka om trygghetsmedel för att göra fysiska investeringar i stadsmiljön. Framför allt är trafiknämnden en viktig samverkanspart.

Vägen till arbete och egen försörjning

Förvaltningen har behov av att intensifiera samverkan med arbetsmarknadsförvaltningens verksamheter Jobbtorg Stockholm och START för att tillfullo kunna säkra att individanpassade insatser i rätt tid når fram till arbetslösa försörjningsstödstagare. Förvaltningens samverkan behöver utvecklas och vara mer aktiv både kring den enskilde och på ledningsnivå.

Det pågår ett paradigmskifte när det gäller personer med funktionsnedsättning och synen på

deras rätt till sysselsättning kontra rätten till utbildning och arbete. Förvaltningen behöver utveckla samverkan med båda arbetsmarknadsförvaltningen och utbildningsförvaltningen samt försäkringskassa, arbetsförmedling och näringslivet för att kunna erbjuda en väg från sysselsättning eller daglig verksamhet till arbetet eller studier.

Näringslivsfrämjande arbete och näringslivssamverkan

Den främsta samverkansparten i näringslivsarbetet är Stockholm Business Region. Stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden är viktiga samverkansparter i arbetet med att utveckla arbetsplatser i stadsdelsområdet på långt sikt.

Förskola

Bristen på förskollärare och barnskötare inom Stockholmsregionen begränsar möjligheten till rekrytering. Rekrytering och att behålla medarbetare med rätt kompetens är därför fortsatt ett prioriterat område. Förskoleavdelningen arbetar systematiskt och långsiktigt med kompetensförsörjning utifrån tre övergripande områden, rekrytering, introduktion samt kompetens- och karriärutveckling för medarbetare.

Studenter är framtida medarbetare och en viktig rekryteringsbas. För att stärka möjligheterna till rekrytering samarbetar därför förvaltningen med Stockholms universitet, Södertörns högskola och Midsommarkransens gymnasium. Samarbetet syftar både till en säkrare kompetensförsörjning och till att utveckla och öka kompetensen hos befintliga medarbetare och chefer.

Social omsorg

Socionomprogrammet är en grundläggande generalistutbildning som inte ger den specialistkompetens som krävs för yrkena socialsekreterare och biståndshandläggare. Detta är märkbart vid nyanställning av medarbetare som kommer direkt från högskolorna. Den verksamhetsförlagda utbildningen är mycket viktig för att ge studenten en mer verklighetsförankrad bild av vilka krav som ställs på medarbetare inom myndighetsutövningen och som en rekryteringsbas för kommande behov av nya medarbetare. Socialförvaltningen har tillsammans med stadsdelarna verkat för förbättrade arbetsätt kring mottagande av studenter för verksamhetsförlagd utbildning och för att kunna erbjuda en jämn och hög nivå på antalet erbjudna platser för verksamhetsförlagd utbildning. Denna samverkan med lärosätena behöver utvecklas och fördjupas så att de socionomer som lämnar högskolorna är bättre rustade att vara yrkesverksamma som socialsekreterare och biståndshandläggare. De områden som behöver uppmärksammas särskilt är utredningsmetodik och dokumentation, grundläggande förutsättningar för att verka inom en politisk styrd organisation och praktisk kunskap om myndighetsutövning.

På samma sätt behöver samverkan med utbildningsförvaltningen kring utbildningsprogrammen för yrkena vårdare/stödassistent utvecklas. Här är bemötandefrågor och att säkra tillräcklig språklig kompetens centrala.

Äldreomsorg

Äldreomsorgen står inför stora utmaningar framöver utifrån den demografiska befolkningsutvecklingen med allt fler äldre. Gruppen äldres olika och särskilda behov ställer krav på en välutbildad och erfaren personal med kunskap inom demens, psykisk ohälsa, våld i nära relation, genus och HBTQ- frågor, samt bemötande och stöd till anhöriga.

Redan i dagsläget finns svårigheter att rekrytera sjuksköterskor och biståndshandläggare samt i viss mån arbetsterapeuter, fysioterapeuter/sjukgymnaster och utbildad omvårdnadspersonal.

En fortsatt målmedveten strategi för kompetensförsörjning och kompetensutveckling dels för att behålla medarbetare och dels för ökade möjligheter att rekrytera nya medarbetare är därför viktigt. Äldreomsorgens målsättning är att all omvårdnadspersonal ska vara utbildad. Medarbetarna erbjuds stadens undersköterskeutbildning som finns i fem steg, vilken utgör en bra grund. Alla medarbetarna ska också ges möjlighet till kompetensutveckling inom sina yrkesområden.

Ett utvecklingsområde för ökad kompetens är att använda digital teknik. Målet är att medarbetarna ska kunna använda digital teknik som stödjer den äldre i det dagliga livet. Ökade krav på dokumentation och att arbeta i olika system innebär behov av kontinuerlig kompetensutveckling i hanteringen av dessa.

Samverkan finns med högskolor angående möjligheter att ta emot praktikanter i legitimationsyrken och till biståndshandläggaryrket. Samarbetet med universitet och högskolor ska fortgå och utvecklas.

Att sprida en positiv bild av äldreomsorgen är angeläget, att det är ett intressant och spännande arbete, en modern verksamhet och ett framtidsyrke. Äldreomsorgen tar gärna emot praktikanter, studenter, feriearbetare och sommarvikarier. Behov finns av utökad marknadsföring till gymnasieskolor.

Inom äldreomsorgen finns ett antal nyckelfunktioner såsom enhetschefer, bitr. enhetschefer, sjuksköterskor, arbetsterapeuter, sjukgymnaster/fysioterapeuter och biståndshandläggare. Bemanningstjänster och konsulter kan anlitas under kortare perioder men är ingen hållbar lösning. Verksamheten har därför för avsikt att arbeta mer långsiktigt med successionsplaneringen.

Effektiv lokalanvändning

Stadsdelsnämnden verkar efter det mest effektiva och optimala lokalbeståndet i stadsdelsområdet på både kort- och lång sikt. Lokalförsörjningen är en viktig ekonomisk och strategisk fråga för stadsdelsnämnden. Både befolkningsförändringar och ekonomiska förändringar påverkar stadsdelsnämndens överväganden men även den verksamhet som ska bedrivas i lokalen.

Förskolelokaler med plats för drygt 1 550 barn planeras öppnas och drygt 1 000 av stadsdelsområdets platser stängs fram till och med 2022. Det innebär att förvaltningen utökar stadsdelsområdet kapacitet med plats för ytterligare 490 barn. Under 2020 planerar även stadsdelsförvaltningen för att öppna två gruppboendestäder med 12 lägenheter och ett serviceboende med 8 lägenheter.

Stadsdelsnämnden prioriterar att samarbeta med SISAB, stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och fastighetsnämnden för att säkra att de förskolor med tillhörande gårdar som byggs håller en god kvalitet utifrån ett barnperspektiv.

Äldreomsorgen belastas på kort sikt av en överskottskapacitet men ser på lång sikt en befolkningsökning som kommer skapa ett stort behov av bostäder för den åldrande befolkningen.

Innovation och effektiva arbetssätt

Genom samverkan inom stadens verksamheter och med externa aktörer finns en potential för verksamhetsförbättringar och effektiviseringar genom förbättrade styr- och arbetsformer, bättre tekniska lösningar och innovationer med fokus på kärnuppdragen. Förvaltningen deltar i en kartläggning av samverkansmönster för att få ett underlag för hur samverkan kan utvecklas för att bättre nyttja av denna potential.

Stadsdelsnämnden stödjer den verksamhetskultur inom utförarverksamheterna inom funktionshinderområdet som uppmuntrar innovationer och nytänkande. Brukarens självständighet och oberoende är i fokus för kvalitetsutvecklingen. Under planperioden kommer implementeringen av digitala verktyg och annan välfärdsteknologi att fortgå. Förvaltningen följer noga utvecklingen inom individ- och familjeomsorgen.

I samband med skolplattformens införande inom förskolan fortsätter utvecklingen av arbetssätt kopplat till barnens digitala lärande och digitala verktyg. Satsningar har genomförts och fortsätter under året för att öka tillgången till digitala verktyg i verksamheterna. Förskoleavdelningen kommer att utveckla sina arbetssätt och rutiner för att stärka det kollegiala lärandet. Rutiner för att kontinuerligt identifiera och synliggöra goda exempel inom verksamheterna ingår i arbetet.

Digitala hjälpmedel kan bidra till ökad trygghet, självständighet och därmed en ökad livskvalitet för den äldre. Äldreomsorgen har investerat i välfärdsteknik. En idé är att ge äldre stöd och hjälp att använda digitala verktyg/surfplattor för att till exempel göra inköp av matvaror på nätet och därigenom bidra till ökad självständighet.

När det gäller öppenvård i egen regi som ges av individ- och familjeomsorgen till barn, unga och deras familjer och till vuxna missbrukare är förvaltningen intresserad av att, inom staden eller i regioner inom staden undersöka förutsättningarna för samordning eller samverkan. Samordning eller samverkan torde kunna öka tillgången till ett brett utbud av evidensbaserade metoder och behandlingsprogram och metoderna och programmen kan lättare kvalitetssäkras och hållas metodtroga. Öppenvårdsbehandling i en större skala, i större verksamheter kan också utgöra underlag för utvärdering och forskning så att fler metoder blir evidensbaserade.

Budget- och skuldrådgivning är en liten och sårbar verksamhetsgren som även den skulle tjäna på att samordnas i regioner inom staden. Sårbarheten skulle minska, tillgängligheten skulle öka och det skulle vara lättare att tillhandahålla likställd rådgivning av god kvalitet.

Klimat

Nämnden ska ansöka om klimatinvesteringsmedel för att göra investeringar i verksamhetslokalerna som bidrar till en ökad energieffektivitet.

Nämnden ska söka klimatinvesteringsmedel för att klimatanpassa verksamheterna och genomföra projekten i samverkan med SISAB och Micasa. Kylning av byggnader är högt prioriterat. För att säkerställa att de brukare som är särskilt känsliga för värme inte blir negativt påverkade vid kommande värmeböljor ska förskolor och verksamheter för äldre och personer med funktionsvariation prioriteras. För att identifiera behov av lokala dagvattenåtgärder ska nämnden kartlägga och analysera de platser som är särskilt utsatta vid skyfall eller har annan översvämningsproblematik. Utifrån kartläggningen ska nämnden ansöka om klimatinvesteringsmedel och genomföra åtgärder som stärker platsernas tålighet. Samverkan med trafiknämnden är prioriterad.

Jämställdhet

Stadsdelsnämnden arbetar med jämställdhetsintegrering inom alla verksamheter. De olika verksamheterna arbetar utifrån sitt eget verksamhetsområde och utifrån sin karaktär väljer metoder för att säkerställa en jämställd service till invånarna. Verksamheternas arbetar med utgångspunkten att alla brukare och invånare, oavsett kön, ska ha tillgång till de resurser som individen har behov av. Inom de verksamhetsområden där beslutsfattande säkerställer verksamheterna att beviljandet av insatser sker på lika villkor. Flera enheter är HBTQ-diplomerade. Jämställdhetsanalyser görs i tjänsteutlåtanden utifrån stadens vägledning för arbete med jämställdhetsanalyser i tjänsteutlåtanden.

1.1 En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla

- Stärka och utveckla det trygghetsskapande arbetet genom analysarbete som leder till så väl investeringar i den fysiska miljön som ökad samverkan med stadens nämnder, bolag, näringsliv och civilsamhälle
- Motverka våldsbejakande extremism i enlighet med den lokala handlingsplanen och att ta del av stadens utbildningsprogram för att ha god kunskap om området och tillhandahålla kunskapsbaserade insatser
- Utveckla det strategiska prognosarbetet och de analyser som används för att bedöma behovet av förskoleplatser för att säkerställa att behovet kan tillgodoses på både lång och kort sikt
- Fortsätta stärka det förebyggande perspektivet i de öppna fritidsverksamheterna i syfte att fånga upp unga i riskzon och erbjuda verksamheter av hög kvalitet
- Stärka samverkan med föreningsliv och andra facknämnder i arbetet med att utveckla fritidsverksamheter för unga
- Arbeta aktivt för att öka antalet bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning i stadsdelsområdet i samverkan med exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden.
- Utveckla den uppsökande verksamheten genom ökad informationsinsatser till äldre och anhöriga om äldreomsorgen insatser, mötesplatser samt med särskilt fokus på den äldres boendesituation.
- Säkerställa en rättssäker och likställig biståndsbedömning med ett folkhälsoperspektiv.
- Fortsätta att utveckla hemtjänsten för att kunna möta olika målgruppers behov och ge en trygg och säker vård och omsorg i hemmet.
- Ökad samverkan för att säkerställa en trygg och säker övergång från slutenvården till äldreomsorgen.
- Fortsätta att utveckla och stärka teamarbetet för en trygg och personcentrerad vård och omsorg.
- Anpassa kostnaden för individ- och familjeomsorgens insatser till given budgetram med bibehållen och ökad kvalitet
- Utveckla den systematiska uppföljningen av insatser i egen regi inom individ- och familjeomsorgen i syfte att säkerställa att insatserna motsvarar behoven samt ger önskat resultat
- Utveckla arbetet med förebyggande och tidiga insatser på hemmaplan till barn och ungdomar i samverkan med skola och andra aktörer
- Fortsätta utvecklingen av arbetet riktat mot hemlöshet
- Verka för fungerade samverkan med Region Stockholm för personer med psykisk

- ohälsa och/eller missbruk
- Utveckla och modernisera insatserna för socialpsykiatrins brukare
 - Utveckla insatserna inom funktionshinderområdet så att brukarnas egenmakt stärks
 - Metodutveckling och samverkan för att motverka långvarigt bidragstagande hos grupper som står långt från arbetsmarknaden
 - Utveckla parkmiljöerna i dialog med invånarna med särskilt fokus på trygghet, renhållning, tillgänglighet
 - Parkplanerna ska uppdateras i syfte att ge ett strategiskt underlag för kommande parkinvesteringar i samverkan med facknämnderna
 - Utveckla arbetssätt för att föra dialog med invånare och stärka delaktigheten gällande frågor som rör stadsmiljö
 - Implementera stadens ANDT-program i nämndens verksamheter
 - Ny organisation och resultatenhetsindelning inom förskolan ska bidra till ökad likvärdighet mellan verksamheterna.
 - Förskoleavdelningen bygger upp en resursenhet för barn i behov av särskilt stöd.
 - Förskoleavdelningen ska utveckla det övergripande systematiska kvalitetsarbetet.
 - Kompetensförsörjning prioriteras inom förskolan för att säkerställa behovet av förskollärare och barnskötare.
 - Förskolans nya läroplan ska implementeras i verksamheterna.

1.2 En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt

- Implementera stadens miljöprogram i nämndens alla verksamheter
- Arbeta aktivt för att göra miljö- och kemikaliesmarta materialval i nämndens verksamhetslokaler, i synnerhet vid byggnation av nya förskolor i syfte att minska nämndens klimatpåverkan
- Planera, sköta och utveckla parker och naturområden som främjar ekosystemtjänster och är tåliga för klimatrelaterade händelser
- Fortsatt planering och anpassning av boendeformer för äldre utifrån behov, efterfrågan och trygghet
- Utveckla äldreomsorgens öppna mötesplatser i samverkan med föreningslivet för att nå fler äldre samt med stadsdelsförvaltningarna i region för att utreda möjligheterna för öppethållande vid storhelger och på sommaren.
- Nybyggnation av grupp- och servicebostäder
- Hållbar utveckling prioriteras genom en Kemikaliesmart förskola prioriteras i verksamheterna
- Förskolornas gårdar ska kartläggas i syfte att förbättra de pedagogiska utemiljöerna.

1.3 En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden

- Förvaltningen stödjer den verksamhetskultur inom utförarverksamheterna inom funktionshinderområdet som uppmuntrar innovationer och nytänkande. Brukarens självständighet och oberoende är i fokus för kvalitetsutvecklingen.
- Förvaltningen deltar aktivt i utvecklingen inom staden av digital teknik både för utförarverksamheter och myndighetsutövning
- Satsning på användning av digital teknik i äldreomsorgens verksamheter för ökad

trygghet, självständighet och livskvalitet för den äldre.

- Fortsatt satsning på kompetensutveckling för äldreomsorgens medarbetare utifrån äldreomsorgens prioriterade områden såsom bemötande, demensvård, psykisk ohälsa, palliativ vård, anhörigstöd samt ökade kunskaper i svenska.
- Förskoleavdelningen ska i samverkan med avdelningen för samhällsplanering utveckla arbetet med lokalförsörjning i syfte att stärka enheternas ekonomiska förutsättningar.
- Kompetensförsörjning prioriteras inom förskolan för att säkerställa behovet av förskollärare och barnskötare.
- Förskoleavdelningen ska utveckla arbetssätten med digitala verktyg för pedagogisk dokumentation, administration och kommunikation med vårdnadshavare

2 Nämndens verksamhetsområde

2.1 Förskoleverksamhet

Omvärldsfaktorer

Sedan 1 januari 2019 har förskoleavdelningen en ny organisationsindelning och omfattar tio förskoleenheter med totalt 62 förskolor. I den nya indelningen utgör samtliga nuvarande tio förskoleenheter även resultatenheter och den tidigare indelningen med tre olika förskoleområden upphörde i samband med årsskiftet. Avdelningens nya organisation är en del av ett långsiktigt arbete i riktning mot en sammanhållen och likvärdig förskoleverksamhet.

Stadsdelsområdet fortsätter att växa och behovet av förskoleplatser ökar. Förvaltningens beräkningar visar att antalet förskoleplatser behöver öka med cirka 75 platser per år de kommande tre åren för att motsvara behoven.

Antalet barn i åldrarna 1-5 år beräknas dock minska något under 2019 för att sedan åter stiga under 2020 - 2021. Den huvudsakliga ökningen sker genom nybyggnationen i stadsdelarna Liljeholmen, Gröndal och Västberga.

Befolkning	2018	2019	2020	2021
Hägersten-Liljeholmen *				
0 år	1512 (66)	1542 (117)	1607 (193)	1681 (277)
1-5 år	6380 (187)	6264 (338)	6299 (593)	6430 (892)

*Varav nybebyggelse inom parentes

Ekonomisk utveckling

I en expanderande stadsdel är verksamheternas ekonomiska förutsättningar tillsammans med en effektiv lokalförsörjning centralt för att skapa likvärdiga förutsättningar för verksamheterna. Arbetet med att anpassa antalet förskoleplatser i relation till efterfrågan är ett strategiskt viktigt arbete. I syfte att effektivisera arbetet med lokalförsörjning och göra säkrare prognoser av behoven kommer samverkan med avdelningen för samhällsplanering att utvecklas ytterligare. En övergripande lokalöversyn kommer att genomföras under perioden och är en del av det långsiktiga arbetet för likvärdighet och ska mynna ut i reviderade och förbättrade rutiner runt lokalförsörjning. I översynen ingår också en kontinuerlig kartläggning av förskolegårdarnas upprustningsbehov i syfte att förbättra de pedagogiska utemiljöernas

kvalitet. Arbetet inleddes under 2019 och kommer att stärkas och utvecklas under den kommande perioden.

Kompetensförsörjning

Förskoleavdelningen har sedan flera år, i samverkan med Stockholms universitet och utbildningsförvaltningen, arbetat strategiskt och systematiskt med att ta emot ett stort antal förskollärostudenter under deras verksamhetsförlagda utbildning, VFU. Stockholms universitet genomför under 2019 en organisationsförändring avseende organisationen för den verksamhetsförlagda utbildningen. Parallellt kommer förskoleavdelningen att revidera de lokala övergripande strukturerna för arbetet med VFU i syfte att kunna erbjuda våra studenter en väl planerad VFU-period och stärka förvaltningens roll som en attraktiv framtida arbetsgivare.

Förskoleavdelningen arbetar sedan 2017 aktivt för att öka andelen utbildade barnskötare genom att delta i ett projekt, Pedagogikcollege, som syftar till att göra barnskötarutbildningen mer attraktiv och på sikt öka antalet utbildade barnskötare. Deltagandet innebär att ta emot barnskötarstudenter på deras arbetsplatsförlagda lärande, APL och den verksamhetsövergripande organisationen för detta kommer att ses över och utvecklas. Även här är syftet att erbjuda en väl organiserad praktikperiod i syfte att öka andelen utbildade barnskötare i våra verksamheter.

Konkurrensen om de förskollärare som examineras är stor. Att kunna erbjuda en god introduktion för nyanställda medarbetare kan därför vara avgörande både för rekrytering och för att behålla kompetens i verksamheten. För att ta emot nyexaminerade förskollärare och erbjuda en väl planerad introduktion kommer en övergripande organisation att utformas för mentorskap för nyexaminerade förskollärare under deras introduktionsperiod. Mentorskapet kommer att utformas enligt skolverkets riktlinjer. I arbetet ingår även att se över och revidera verksamhetens generella introduktion för samtliga nyanställda medarbetare.

Jämställdhet

Skollagens krav på att varje förskola ska ha en likabehandlingsplan togs bort 1 januari 2017. Istället ställs krav på utbildningsanordnarens aktiva åtgärder mot diskriminering utifrån de sju diskrimineringsgrunderna. Arbetet ska dokumenteras i en årlig plan tillsammans med en plan mot kränkande behandling. Övergripande rutiner och arbetssätt kommer att samordnas och utvecklas under den kommande perioden i syfte att stärka förskolornas arbete med jämställdhet och förebyggande arbete mot alla former av diskriminering och trakasserier.

Prioriteringar

Verksamheternas tillgång till stöd i deras utvecklingsarbete är avgörande faktorer för verksamheternas kvalitet. Två nya stödfunktioner kommer att byggas upp och utvecklas under den kommande perioden. En resursenhet för barn i behov av särskilt stöd och en utvecklingsenhet med fokus på verksamhetsutveckling och generell kvalitet.

Arbetet med barn i behov av särskilt stöd ett prioriterat område. Den nya enheten kommer succesivt att byggas upp och omfatta specialpedagogiskt stöd till förskolorna, i huvudsak i form av fortbildning och handledning. I enhetens uppdrag ingår även fördelning och uppföljning av särskilda medel för barn i behov av särskilt stöd. Inom enheten organiseras också stadsdelens öppna förskolor samt allmän förskola. En genomlysning av verksamheten inom de tre öppna förskolorna och den allmänna förskolan kommer att ligga till grund för ett

långsiktigt utvecklingsarbete i syfte att skapa likvärdiga förutsättningar för de tre verksamheterna.

Ytterligare en övergripande stödfunktion i form av en utvecklingsenhet utformas under perioden med uppdrag att samordna och driva avdelningens verksamhetsövergripande utvecklings- och kvalitetsarbete. Inom enheten organiseras även handläggning av kö- och placering, administrativt stöd och det systematiska kvalitetsarbetet vilket bland annat omfattar kompetensförsörjning, fortbildning och uppföljning av verksamheternas kvalitet.

Medarbetarnas kompetens påverkar verksamheternas kvalitet och är därför både ett prioriterat och långsiktigt arbete. Utvecklingsområden som under den kommande perioden kommer att kräva fortbildningsinsatser både på lokal och övergripande nivå är ledarskapsutveckling för chefer och förskollärare, implementering av den nya läroplanen med fokus på undervisningsbegreppet, handledarutbildning för att kunna ta emot studenter, digital kompetens, pedagogisk dokumentation, barn språkutveckling, grundutbildning till barnskötare samt fortbildning för barnskötare till förskollärare.

Den digitala utvecklingen fortsätter i takt med skolplattformens införande vilket medför fortsatt behov av fortbildning, ökad infrastruktur och verksamhetsövergripande strukturer. Stora satsningar har genomförts och fortsätter under perioden för att öka tillgången till digitala verktyg i verksamheterna. Då skolplattformen införts i sin helhet kommer det initiala planeringsarbetet att övergå i en förvaltande organisation för att löpande förbättra arbetssätt och rutiner.

Övriga gemensamma och långsiktiga utvecklingsområden för verksamheterna är matematik och naturkunskap, hållbar utveckling med fokus på en kemikaliesmart förskola, arbetet mot diskriminering och kränkande behandling samt den digitala utvecklingen med fokus på skolplattformen.

2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid

Omvärldsfaktorer

Antalet unga i stadsdelsområdet förväntas fortsätta att öka de närmaste åren, särskilt i stadsdelen Liljeholmen ökar målgruppen unga. För att möta den stora befolkningsökningen samt bidra till kommande generations välmående har nämnden ett långsiktigt utvecklingsarbete som syftar till att stärka det förebyggande perspektivet i den öppna fritidsverksamheten. De övergripande målen för utvecklingsarbetet är att flickor och pojkar i stadsdelsområdet ska ha en god psykisk hälsa, inte använda alkohol och tobak och att de ska känna sig trygga i stadsdelsområdet. Målen följs upp i Stockholmsenkäten och stäms av kontinuerligt i samverkan med skola, socialtjänst och polis.

För att genomföra ett lyckat fältförlagt och uppsökande socialt arbetet krävs god kunskap om dagens ungas levnadsmönster. Fältassistenter behöver god kunskap och om ungas kommunikationsvanor och ha tillgång till rätt digitala verktyg för att nå målgruppen.

I den öppna fritidsverksamheten ska alla unga känna sig trygga välkomna och delaktiga. Ungdomarna ska vara aktiva i såväl planering som genomförande av aktiviteter. Digitalisering är ett annat viktigt utvecklingsområde. För att förenkla och underlätta planering, genomförande och uppföljning av ungdomsverksamheterna behövs digitala verktyg. Det krävs digital kompetens och etablerade arbetssätt för att nå ut till unga med information om

fritidsaktiviteter då de inte nås via de traditionella kommunikationskanalerna. Verksamheterna ska vara jämställda och ha ungas välmående i fokus. Barn och unga med funktionsvariation ska ha möjlighet att delta på sina villkor och nämnden ska utveckla den verksamhet som riktar sig specifikt till målgruppen.

Ekonomisk utveckling

Nämnden ser ett behov av att etablera verksamheter i nya områden så som Liljeholmen, det skulle innebära stora kostnadsökningar för lokalhyror då dessa är generellt högre i centrala lägen. En utökning av parklekarnas verksamhet och dess öppethållande skulle kräva att resurser omfördelas. I takt med att målgruppen barn och ungdomar fortsätter att bli större växer intresset för ungdomsmottagningen, för att tillgodose den demografiska utvecklingen krävs en utvidgning av verksamheten.

Kompetensförsörjning

För att skapa stabilitet, långsiktighet och utveckla en god kvalitet i de öppna fritidsverksamheterna behöver nämnden attrahera fritidsledare med varierade kompetenser och skapa en jämn könsfördelning bland personalen.

Jämställdhet

Fritidsverksamheterna har ett särskilt fokus på att erbjuda verksamhet som bjuder in underrepresenterade grupper till verksamheterna. Genom att undersöka så väl fysiska miljön som verksamhetsutbudet ska verksamheterna identifiera hinder och åtgärda dessa för underrepresenterade grupper. Ett särskilt fokus ska finnas på hur den öppna fritidsverksamheten kan locka fler flickor, då de traditionella fritidsgårdarna främst besöks av pojkar. Genom att locka fler flickor till fritidsverksamheterna kan stadsdelsnämnden också arbeta mer effektivt med att förbättra flickors psykiska hälsa, vilket är en målsättning för utvecklingsarbetet. Ungdomsmottagningen ska arbeta aktivt för att få pojkar att söka sig till verksamheten vid behov, då det är en underrepresenterad målgrupp.

Prioriteringar

Nämnden ska undersöka möjligheten att lokalisera ungdomsverksamheter i Liljeholmen då det är en plats där många unga rör sig dagligen och är en viktig nod för gymnasieskolor. Det rör särskilt fritidsverksamheterna och ungdomsmottagningen.

2.3 Äldreomsorg

Omvärldsfaktorer

Antalet äldre ökar under planperioden. I åldersgruppen över 85 år minskar dock antalet äldre totalt sett med den skillnaden att antalet äldre kvinnor minskar medan antalet äldre män ökar något.

Befolkning	2019	2020	2021	2022
65- år	11 543	11 908	12 311	12 715
Kvinnor	6 402	6 578	6 774	6 975
Män	5 141	5 330	5 537	5 740
65-79 år	8 867	9 237	9 615	9 922

Befolkning	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	4 659	4 864	5 059	5 224
Män	4 208	4 373	4 556	4 698
80- år	2 676	2 671	2 696	2 793
Kvinnor	1743	1714	1715	1751
Män	933	957	981	1042
85- år	1 450	1 416	1 387	1 373
Kvinnor	1 036	1 002	965	944
Män	414	414	422	429

En utmaning är att möta de äldres behov utifrån den demografiska utvecklingen med en minskning av antalet äldre över 85 år under de närmaste åren för att därefter öka successivt från 2023. År 2026 är det ungefär lika många äldre som idag och från år 2040 är det dubbelt så många äldre över 85 år som i dag.

Inom äldreomsorgen finns det två målgrupper som har mer omfattande behov av insatser, det är dels målgruppen äldre i hög ålder med omfattande omvårdnadsbehov och dels målgruppen yngre äldre med psykisk ohälsa och/eller missbruk. Tendensen är att behovet av hemtjänstinsatser ökar medan behovet vård- och omsorgsboende minskar under planperioden. Behovet av demensboende beräknas dock öka något.

Äldre som är hemlösa eller riskerar att hamna i hemlöshet, är en målgrupp som behöver uppmärksammas och där samverkan i staden och inom förvaltningen behöver utvecklas.

Ekonomisk utveckling

Äldreomsorgens kostnader varierar och påverkas utifrån de äldres behov av insatser. Trenden med ökade behov av hemtjänstinsatser och vård- och omsorgsboende med inriktning demens innebär ökade kostnader för äldreomsorgen. Tomgångskostnaderna för lediga lägenheter på vård- och omsorgsboende och servicehusen främst på Fruängsgårdens servicehus påverkar ekonomin negativt.

Kompetensförsörjning

Äldreomsorgen står inför stora utmaningar framöver utifrån den demografiska befolkningsutvecklingen med allt fler äldre. För att kunna möta äldres olika och särskilda behov ställs krav på en välutbildad och erfaren personal med kunskap inom demens, psykisk ohälsa, palliativ vård, våld i nära relation, genus och HBTQ- frågor, samt bemötande och stöd till anhöriga.

Äldreomsorgens målsättning är att all omvårdnadspersonal ska vara utbildad.

En fortsatt målmedveten strategi för kompetensförsörjning och kompetensutveckling med satsningar på grundläggande kompetens för alla medarbetare är nödvändig. Stadens undersköterskeutbildning som finns i fem steg i äldreförvaltningens regi är prioriterad. Utbildningsinsatser i svenska språket och spetskompetens för att möta olika målgruppers behov är viktigt för att kunna erbjuda en hög kvalitet i vård och omsorg.

Ett annat utvecklingsområde för ökad kompetens är att använda digital teknik. Målet är att medarbetarna ska kunna använda digital teknik som stödjer den äldre i vardagen. Ökade krav

finns på dokumentation och att arbeta i olika system vilket innebär behov av kontinuerlig kompetensutveckling i hanteringen av dessa.

Redan i dagsläget finns svårigheter att rekrytera sjuksköterskor och biståndshandläggare men även arbetsterapeuter, fysioterapeuter/sjukgymnaster och utbildad omvårdnadspersonal.

Den legitimerade hälso- och sjukvårdspersonalen behöver stärkas i sin yrkesroll, erbjudas spetskompetens, handledarutbildning och karriärmöjligheter. Biståndshandläggarna deltar i riktade utbildningar för yrkesrollen som genomförs i äldreförvaltningens regi. Särskilda satsningar för att höja kompetensen för att möta olika målgrupper ska genomföras.

Samverkan med högskolor att ta emot praktikanter behöver stärkas och utvecklas.

Äldreomsorgen behöver arbeta mer långsiktigt med successionsplaneringen. Det finns ett antal nyckelfunktioner såsom enhetschefer, bitr. enhetschefer, sjuksköterskor, arbetsterapeuter, sjukgymnaster/fysioterapeuter och biståndshandläggare som är viktiga att lyfta fram. Bemanningstjänster och konsulter kan anlitas under kortare perioder men är ingen hållbar lösning, varken kvalitetsmässigt eller ekonomiskt.

Jämställdhet

Arbetet med att utveckla ett jämställdhetsperspektiv i såväl biståndsbedömning som i äldreomsorgen i övrigt ska fortgå.

Biståndshandläggarna använder en intervjuguide som stöd i utredningsarbetet där bland annat vikten av att ställa könsneutrala och jämställda frågor tas upp.

Resultaten från uppföljningar och de årliga brukarundersökningarna analyseras utifrån ett jämställdhetsperspektiv för ökad brukarnöjdhet och kvalitet i äldreomsorgen.

Dagverksamheten har särskilt uppmärksammat att det behöver finnas aktiviteter som kan passa både kvinnor och män samt utifrån deltagarnas individuella behov och önskemål. På mötesplatserna anordnas ett brett utbud av aktiviteter som kan tillgodose deltagarnas olika behov och önskemål.

Prioriteringar

Målsättningen är att äldreomsorgen insatser ska vara av hög kvalitet, trygga och stärka den äldres förmåga att leva värdigt och självständigt.

Många äldre vill bo kvar hemma så länge som möjligt och själva kunna bestämma över sin vardag. När den äldres behov av vård och omsorg inte kan tillgodoses i hemmet kan vård-omsorgsboende erbjudas.

Planering och utveckling i samverkan för att möta äldres framtida behov behöver ha fokus på följande områden.

- Trygga, moderna och tillgängliga bostäder och boendeformer
- En trygg och professionell hemtjänst
- Förebyggande insatser för stöd till äldre och anhöriga
- Utveckling av öppna mötesplatser och aktivitetscenter för ett aktivt liv i gemenskap
- Trygga vård- och omsorgsboenden med hög kvalitet
- En rättssäker och likställig biståndsbedömning

Trygga, moderna och tillgängliga bostäder och boendeformer

Trygga och tillgängliga bostäder med närhet till service och kommunikationer ökar den äldres möjligheter till ett aktivt och självständigt liv.

I stadsdelsområdet finns det många bostäder utan hiss eller som är otillgängliga på annat sätt. Detta kan innebära att många äldre ansöker om att få flytta till ett servicehus i området där man redan bor. En otillgänglig bostad är enligt stadens riktlinjer inte ett tillräckligt skäl för att beviljas servicehusboende. Genom att öka möjligheterna till att byta bostad eller att skapa flera seniorboenden skulle fler äldre ges möjlighet att flytta till en tillgänglig och anpassad bostad, när man själv så önskar.

I Hägersten-Liljeholmens stadsdelsområde finns i dagsläget 57 lediga servicehuslägenheter främst på Fruängsgårdens servicehus. Även vid vård- och omsorgsboende finns lediga lägenheter, där ett våningsplan på Fruängsgårdens vård- och omsorgsboende hålls stängt. Det finns även behov av modernisering och upprustning bland annat av Fruängsgårdens servicehus.

En översyn pågår av boendeformerna utifrån att Fruängsgårdens servicehus behöver renoveras. Överkapaciteten under planperioden ger nu möjlighet att genomföra renoveringen och eventuella omstruktureringar på ett tryggt och bra sätt för de boende samt för att möta och tillgodose de framtida behovet av moderna och tillgängliga bostäder och boendeformer för äldre.

Utveckling av hemtjänsten

Äldres önskan att bo kvar hemma allt längre ställer ökade krav på en profilerad hemtjänst, som är professionell, kompetent och flexibel. Den kommunala hemtjänsten har en specialiserad demensgrupp. Nästa steg är att profilera hemtjänsten till äldre med psykisk ohälsa/och eller missbruk. Behov finns av satsning på kompetensutveckling och utveckling av arbetsätt bland annat att använda ny digital teknik. Digitala hjälpmedel kan bidra till ökad trygghet, självständighet och därmed en ökad livskvalitet för den äldre.

De äldre multisjukas behov innebär ett ökat och utvecklat behov av samarbete mellan kommun och Region Stockholm. Samverkan vid utskriften från slutna hälso- och sjukvård (LUS) behöver utvecklas för att säkerställa att den äldre får en trygg och sammanhållen vård och omsorg i hemmet efter sin sjukhusvistelse. Insatsen ”Tryggt mottagande i hemmet”, för en trygg hemgång efter sjukhusvistelse eller korttidsvård fortsätter att utvecklas

Mötesplatser, uppsökande och förebyggande insatser

De öppna mötesplatserna och äldreomsorgens aktivitetscenter ska utvecklas i samverkan med föreningslivet och ha särskilt fokus på att fånga upp och nå fler äldre som upplever ensamhet och isolering.

Anhörigas behov av stöd ska uppmärksammas och lyftas fram i äldreomsorgens i verksamheter. Äldreomsorgens rutiner för anhörigstödet ska implementeras i alla verksamheter och utgöra basen för utvecklingsarbetet kring stödet till anhöriga samt vara till hjälp för anhörigkonsulent och anhörigombuden.

Utvecklingen av det förebyggande och uppsökande arbetet kommer att fokusera på de äldres boendesituation bland annat genom riktade informationsinsatser om hur man som enskild kan påverka sin boendesituation.

Trygga vård- och omsorgsboenden

De äldre på vård- och omsorgsboende ska erbjudas ökade möjligheter till utevistelse och en meningsfull vardag med aktiviteter och kulturupplevelse, god mat och en trevlig måltid.

Rättssäker och likställig biståndsbedömning

Biståndsbedömningen ska baseras på den enskildes individuella behov, önskemål och resurser.

Beställarenheten äldre fortsätter arbetet med att säkerställa rättssäkerheten och likställighet i myndighetsutövningen genom bland annat utbildningsinsatser inom yrkesområdet via äldreförvaltningen, stöd av biträdande enhetschefer i det dagliga arbetet samt utveckling av stöddokument.

Beställarenheten genomför kollegiala aktgranskningar och arbetar strukturerat med kvalitetsuppföljningar på individnivå såväl på boenden som inom hemtjänsten utifrån äldreförvaltningens stadsövergripande rutiner. Beställarenheten kommer också att fortsätta vidareutvecklingen av metoder och rutiner, uppföljning av fattade beslut samt med en fördjupad samverkan med utförare inom hemtjänsten.

Kvalitetsarbetet

Äldreomsorgens prioriterade utvecklingsområden är maten och måltiden samt demensvården och den palliativa vården. Stadens nya policy för mat och måltiden ska implementeras i alla verksamheter. Utvecklingen av teamarbetet för en personcentrerad vård och omsorg där den äldre ges ökade möjligheter till delaktighet är fortsatt prioriterat.

Kvalitetsuppföljning med egna kvalitetsobservatörer i verksamheten och biståndshandläggarnas individuppföljning samt det systematiska kvalitetsarbetet ska utvecklas.

2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Omvärd och utveckling

Antalet personer som ansöker om insatser med anledning av funktionsnedsättning har under de senaste åren ökat. Antalet personer som tillhör personkrets 1 enligt LSS förväntas fortsätta att öka. Nybyggnationen i stadsdelen innebär att fler medborgare med olika former av funktionsnedsättning flyttar in och många barn och vuxna får diagnoser som kan berättiga till stöd inom LSS-lagstiftningen.

Under 2019/20 kommer två nya gruppboendestäder att öppna inom stadsdelsområdet och även detta kommer att innebära att personer med funktionsnedsättning kommer att flytta till Hägersten-Liljeholmen från andra stadsdelsförvaltningar. Ytterligare nyproduktion är på planeringsstadiet. Förvaltningen noterar att personer med funktionsnedsättning från andra delar av landet gärna vill flytta till Stockholm och Hägersten-Liljeholmen då förvaltningen varje år tar emot allt fler ansökningar om så kallade förhandsbesked enligt LSS.

Målsättning är att inrätta nya grupp- eller serviceboendestäder i samband med nybyggnationsprojekt som bedöms lämpliga. Förvaltningen ser dock svårigheter med att realisera målet med att inrätta en ny gruppboendestad varje år, detta med anledning av de höga kostnaderna. Nybyggnationen och därmed inflyttningen av personer med funktionsnedsättning till stadsdelen medför ökande kringkostnader till exempel för handläggning och turbundna resor som inte kompenseras i dagens ersättningsystem.

Brukarna som bor i stadsdelsområdets gruppbestäder blir allt äldre. På sikt finns det även skäl för förvaltningen att se över behov av anpassning av de befintliga gruppbestäderna alternativt byte av bostad för enskilda brukare. I takt med att brukarna åldras minskar andelen brukare i daglig verksamhet vilket leder till ett ökat behov av bemanning i gruppbestäderna.

Förvaltningen har haft en större grupp personer över 67 år med insatsen daglig verksamhet. Detta förhållande vittnar om bristande likställighet över staden och har uppmärksammats av förvaltningen. Under 2018 påbörjades en omställning som för den enskilde innebär att när beslutet ska omprövas planeras en successiv nedtrappning och den enskilde går i pension. Det ökade stödbehovet leder till ökade personalkostnader som inte kompenseras inom dagens ersättningssystem

Många gruppbestäder öppnades under 1980- och 1990-talet. Lokalerna står inför behov av modernisering och renovering.

Personer med funktionsnedsättning har generellt en sämre hälsa. I syfte att bidra till att dessa personer får en förbättrad hälsa kommer nämndens verksamheter för personer med funktionsnedsättning att fortsätta att satsa på att erbjuda hälsofrämjande insatser med fokus på kost och motion.

Förvaltningen ser ett behov att skapa möjligheter för en "boendekarriär" för unga vuxna med funktionshinder som flyttar in på bostad med särskild service. Förvaltningen är intresserad av att undersöka möjligheter och förutsättningar för att ge dessa möjligheter till mer självständiga boendeformer i takt med att individen mognar.

LSS-lagstiftningen är under utredning och förändring. Det är än så länge oklart vilka förändringar av lagstiftning som kommer att ske. Troligen berörs insatsen personlig assistans där kommunen kan få ett avsevärt utökat ansvar för insatsen. För närvarande är rättsläget för insatsen oerhört osäkert och motstridigt. Tendensen är att fler ärenden övergår från Försäkringskassan till kommunen. Förvaltningen bedömer att verksamheten även fortsättningsvis kommer att vara svår att driva inom givna ekonomiska ramar utifrån de ersättningssystem som gäller.

Den digitala utvecklingen innebär både möjligheter och utmaningar. Det pågår omfattande arbete med brukardelaktighet i staden och i förvaltningen där förhoppningen är att verksamheterna får tillgång till fler metoder och möjligheter för brukare att vara delaktiga. Det handlar bland annat om tillgång till bättre digital kommunikation som en grund för ökad egenmakt. En av utmaningarna är att utbilda verksamheternas medarbetare i digitala arbetsätt i takt med utvecklingen.

Antalet personer i stadsdelsområdet som beviljas daglig verksamhet har ökat successivt. Ökningen beror delvis på att fler personer får neuropsykiatriska diagnoser. Efterfrågan på verksamheter som är lika ett vanligt arbete och som kan leda till praktik eller anställning på den öppna arbetsmarknaden stor. Denna efterfrågan förväntas kvarstå. Trots den ökande efterfrågan finns risk för överetablering av dagliga verksamheter och de verksamheter som förvaltningen driver behöver kontinuerligt utvecklas för att möta nya brukares behov och intressen. Samarbetet med Försäkringskassan, Arbetsmarknadsförvaltningen och andra aktörer som kan hjälpa personer med funktionsnedsättning att närma sig arbetsmarknaden fortgår. Det finns även ett fortsatt behov av daglig verksamhet för personer med måttligt och grav funktionsnedsättning.

Ekonomisk utveckling

Ekonomiska utmaningar inom verksamhetsområdet berör främst personlig assistans, kostnader vid nybygge av grupp- och servicebostäder samt risker för överetablering av dagliga verksamheter som kan uppstå när äldre brukare inte längre får del av insatsen. Avtalet för turbundna resor är kostnadsdrivande och medför ökade kostnader för förvaltningen.

Staden utvecklar nya sociala system för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. I samband med detta är det av största vikt att systemen utvecklas så att det också är möjligt att ta ut underlag för resultatrapporter och underlag för ekonomiskt prognosarbete med uppgifter om verksamhet, ekonomi och personal.

Kompetensförsörjning

I takt med att befolkningen ökar och behovet av insatser inom verksamhetsområdet ökar, ökar också behovet att biståndshandläggare med erforderlig kompetens och erfarenhet, vårdare och chefer på olika nivåer.

Under de senaste åren har det varit svårt att nyrekrytera biståndshandläggare med rätt kompetens. Förvaltningen har under vissa perioder varit beroende av att kunna fylla vakanser med bemanningskonsulter. Från slutet av 2017 har situationen förbättrats något. Trenden i samhället i stort är en ökad rörlighet på arbetsmarknaden där arbetstagare stannar kortare tid på samma arbetsplats. Samtidigt är kompetenskraven för biståndshandläggare höga och det tar relativt lång tid innan man tillgodogör sig den erfarenhet som krävs för att kunna utföra arbetet. Detta har inneburit att vikten av god och effektiv introduktion, tydliga rutiner och tätt stöd från arbetsledning har ökat. Denna utveckling pågår och kommer att fortgå. Strategiskt viktiga komponenter för den framtida utvecklingen torde vara utveckling och utnyttjande av digital teknik likväl som samverkan med högskolorna.

Under de närmaste åren kommer flera gruppbo- och servicebostäder att öppnas inom staden vilket innebär att rekryteringsläget stramas åt rörande kvalificerad personal. Ett titelbyte från vårdare till stödassistent möjliggör att yrket höjs i status och underlättar därmed för kommande rekryteringsbehov. Många relativt nyanlända går in i vård - och omsorgsyrfena. En utmaning är att säkra tillräcklig språklig kompetens.

Jämställdhet

Inom verksamhetsområdet har man påbörjat att säkra verksamheterna ut ett jämställdhetsperspektiv. Exempel på detta är att beviljade insatser granskas utrett genusperspektiv. Detta arbete ska vidareutvecklas i myndighetsutövningen men också i utförarverksamheterna.

Prioriteringar under de kommande åren

- Nybyggnation av grupp- och servicebostäder
- Kompetensförsörjning
- Brukarinflytande och delaktighet
- Utveckla de dagliga verksamheterna som drivs i egen regi

2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Omvärld och utveckling

Det är tänkbart att det kommer att ske förändringar av socialtjänstlagen som kan innebära ett

ökat fokus på förebyggande, öppna och icke-biståndsbedömda insatser. Liksom tidigare prioriterar förvaltningen tidiga insatser och insatser på hemmaplan i egen regi. Både på för barn, unga och deras familjer och för vuxna missbrukare kan det finnas vinster med att samordna öppenvårdsinsatserna i egen regi över staden eller i regioner inom staden för att på så sätt garantera ett brett utbud av evidensbaserade metoder och behandlingsprogram och för att kunna kvalitetssäkra utförandet och metodtroheten.

För att få så bra utredningar och så adekvata insatser som möjligt fortsätter förvaltningen att använda olika beprövade utredningsinstrument och metoder. Arbetet med metoden Signs of Safety kommer att fortsätta. Genom den långsiktig satsning på utbildning i systemiska arbetsätt till erfarna socialsekreterare inom barn och ungdom kommer utredningstiden att kunna bli en mer processinriktad period där familjen också får stöd till förändring.

Antalet barn och ungdomar i stadsdelsområdet har ökat och kommer att fortsätta att öka under de kommande åren. Sedan många år ökar antalet barn- och ungdomsanmälningar i staden. Det är troligt att tillströmningen av nya ärenden till barn- och ungdomsenheten kommer att ligga på en fortsatt hög nivå. Den satsning på samverkan med skola, polis och uppsökande verksamhet som initieras under 2019 kan leda till en ökad efterfrågan rörande öppenvårdsinsatser. Mottagandet av ensamkommande flyktingbarn har planat ut och de unga som togs emot 2015 och 2016 når vuxen ålder. Tyngdpunkten för denna målgrupp har gått från att ligga på att erbjuda placeringar och stöd av god kvalitet till att handla om bostadsfrågor och studiefinansiering. De statliga ersättningarna för ensamkommande barn har förändrats under åren och förvaltningen har arbetat med att anpassa kostnaderna utifrån de nya ersättningarna. Detta arbete kommer att fortgå under planperioden.

Inom området familjerätt kommer nya lagar och regler att påverka tillströmningen av nya ärenden. Från 2021 ska sambos kunna bekräfta fader-/föräldraskap digitalt. Antalet enkla fader-/föräldraskapsärenden kommer minska och så även behovet av personal för ändamålet. Från 2021 införs föräldraskapspresumtion för nyfött barn till kvinna som är gift eller registrerad partner i en samkönad relation. Detta innebär att antalet adoptionsutredningar kommer att minska. På nationell nivå syns en tydlig trend om att antalet ansökningar om adoption minskar i takt med att olika varianter av IVF-behandlingar utvecklas och surrogatarrangemang blir vanligare. I september 2018 togs riktlinjen gällande ålder för medgivande till adoption bort. Detta kommer troligen att medföra att antalet ansökningar från denna grupp ökar något. Familjerätten har från 2019 fått ett utökat ansvar för att vara behjälplig med att fastställa faderskap för barn som kommit till genom surrogatarrangemang i utlandet. Dock är det troligt att lagen inte går att tillämpa.

Det finns ett lagförslag om att familjerätten ska genomföra informationssamtal med alla föräldrar som ämnar lämna en stämningsansökan till tingsrätten rörande vårdnad och umgänge. Om så blir fallet kommer det innebära en hög belastning på familjerätten. En vinst i sammanhanget är att antalet vårdnadsutredningar kan minska ytterligare.

Förvaltningen har uppmärksammat behov av att säkra likställigheten i staden när det gäller umgängesstöd. I dagsläget är det mycket olika vad man erbjuds beroende på var man bor.

Det finns indikationer på att missbruket i stadsdelsområdet ökar vilket kan medföra ett ökat antal ärenden under de kommande åren. De ärenden som är aktuella har en stor komplexitet och såväl utrednings- som förändringsprocessen tar ofta lång tid. Klienter med komplexa behov på grund av samsjuklighet i missbruk och psykisk ohälsa samt hemlöshet ökar. Ungefär

hälften av vuxnenhetens klienter betraktas som hemlösa enligt stadens definition. Samarbetet med psykiatri och beroendevården behöver utvecklas så att den regionala samverkansöverenskommelsen kan förverkligas. När stödet till den enskilde inte kan samordnas med insatser från psykiatri leder detta till långa och kostsamma placeringar i lågtröskelboenden eller stödboenden. Den tillfälliga överenskommelsen med Region Stockholm om betalningsfrister rörande Lagen om utskrivning från slutenvård kommer inte att förlängas efter 2019. Det är tänkbart att den nya fristen vid utskrivning blir så kort som tre dagar, inräknat även helgdagar. Det är oklart hur staden rustar för detta och om socialjouren kommer att få ett uppdrag angående detta.

Socialtjänsten fick genom lagändring från 2018 ansvar för insatser vid missbruk av spel om pengar på samma sätt som gäller för insatser mot substansmissbruk. Under det gångna året har endast ett mycket litet antal personer sökt insatser för spelmissbruk. Det finns behov av att öka medvetenheten inom ekonomiskt bistånd om tecken på spelmissbruk så att detta kan uppmärksammas och den enskilde kan erbjudas adekvat stöd.

Vid hemlöshetsräkningen som genomfördes i september 2018 visade det sig att antalet hemlösa i stadsdelsområdet hade minskat. Detta är resultatet av ett målmedvetet arbete med stöd till hemlösa. Men att stävja hemlöshet är fortfarande en stor utmaning för förvaltningen. Kostnaden för långvariga placeringar av vuxna hemlösa i stödboenden är hög och tar resurser i anspråk som behöver riktas mot behandlingsinsatser för vuxna missbrukare. Förvaltningen kommer att fortsätta att utveckla arbetet med att ge stöd till personer i tillfälliga boendelösningar.

En stor del av den klientgrupp som varit aktuell inom socialpsykiatri sedan psykiatrireformen genomfördes i Stockholm 1996 var födda på 40- och 50-talen. Detta ställer krav på kunskaper om åldrande och åldrandets sjukdomar inom socialpsykiatriens utförarverksamheter och lokaler som är tillgänglighetsanpassade för en åldrande målgrupp. Tillströmningen av personer som ansöker om socialpsykiatriska insatser är ofta unga i åldern 20-30 år med psykisk störning/neuropsykiatriska diagnoser, bostadsproblem och inte sällan också ett missbruk. Förvaltningen har behov av att modernisera verksamheterna för att tillgodose de ungas behov.

Den nya lagstiftningen om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård som trädde i kraft den 1 januari 2018 innebär bland annat att kommunen har betydligt högre krav på att vara aktiv i att ta emot personer från slutet psykiatrisk vård i hemmet. God samverkan mellan psykiatri, beroendevård och socialpsykiatri på såväl individuell som strategisk nivå är ett fortsatt prioriterat område.

Förvaltningen gick samman med Skärholmens och Älvsjös SDF under 2018 och startade ett gemensamt Relationsvårdscentrum. Samtidigt gjordes en överenskommelse om att även samgå om myndighetsutövningen och placeringar i skyddat boende. Förändringen har inneburit ökad tillgänglighet och förbättrad kvalitet på insatser. Förvaltningen bedömer att det tillgängliga Relationsvårdscentrum som arbetar utåtriktat och uppsökande kommer att attrahera fler våldsutsatta och fler våldsutövare. Mörkertalet för våld i nära relationer kommer att minska. Detta medför ökande kostnader för personal, för öppna insatser och för placeringar i skyddat boende. Budgetanslaget för våld i nära relation ligger inom anslaget för individ- och familjeomsorg och en kostnadsökning här kommer att konkurrera med möjligheten att ge stöd till barn, unga och deras familjer och insatser vuxna missbrukare. Detta är olyckligt och bör

lösas genom att anslaget ökas och att det särskiljs inom anslaget till individ- och familjeomsorg.

Utvecklingsarbetet inom ramen för Handlingsplanen för socialsekreterare och biståndshandläggares arbetsituation fortgår. Enheterna har identifierat utvecklingsbehov och arbetar med insatser på olika nivåer. Det är en stor ekonomisk utmaning att klara förbättringarna inom ordinarie budgetanslag särskilt vad gäller arbetsbelastning, tillgång till bra kontorsarbetsplatser, tätt chefsstöd och administrativt stöd. Förvaltningen har en övergripande struktur för mottagning av studenter för verksamhetsförlagd utbildning och ett lokalt kompetens- och utvecklingsforum har startats. Handlingsplanen ska implementeras i ordinarie verksamhetsutveckling.

Förvaltningen har byggt upp samhällsvägledning för nyanlända och gått in i ett § 37-projekt tillsammans med Svenska kyrkan, Röda Korset, Föreningen Midsommargården och SHIS med målsättningen att påskynda etableringen i samhället, förebygga behov av försörjningsstöd och förebygga hemlöshet. Hur boendesituationen för de nyanlända som fått tillfälliga boende i staden och i stadsdelsområdet ska lösas på sikt är en strategiskt viktig fråga för staden om inte hemlösheten ska öka.

I dag utgör de nyanlända en liten grupp inom socialtjänstens verksamheter men gruppen bedöms öka under de kommande åren både utifrån de boenden som finns här men också utifrån spontan inflyttning från andra delar av staden och andra delar av landet. Detta kan i sin tur medföra ökat behov av ekonomiskt bistånd och ökat behov av stöd vid akut bostadslöshet. Det kan också innebära ökat behov av personligt stöd och stöd i föräldrarollen utifrån de sociala problem som kan uppstå som en följd av traumatiska upplevelser från krig och flykt, splittrade familjer men även fysiska skador och funktionshinder.

Förvaltningen ser behov av att utveckla och stärka beredskapen inom verksamheterna för att kunna ge personer som vill lämna kretsar där våldsbejakande extremism förekommer adekvat stöd. Individ- och familjeomsorgen kommer att behöva hantera detta genom att bland annat ha god kunskap inom organisationen och genom att tillhandahålla kunskapsbaserade insatser.

Ekonomiska utmaningar

Både inom barn- och ungdomsvården och inom missbruksområdet har förvaltningen en stor ekonomisk utmaning i att kunna möta de kvalitetskrav som ställs på verksamheterna och samtidigt klara uppdragen inom given budgetram. Här är kostnader för hemlöshet med långa placeringar på stödboenden en central fråga. Den positiva utvecklingen; att relationsvåldscentrum blir mer känt och tillgängligt och att mörkertalet beträffande våld i nära relationer minskar bedöms medföra ökade kostnader för personal och insatser.

Staden utvecklar nya sociala system för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. I samband med detta är det av största vikt att systemen utvecklas så att det också är möjligt att ta ut underlag för resultatrapporter och underlag för ekonomiskt prognosarbete med uppgifter om verksamhet, ekonomi och personal.

Kompetensförsörjning

Under de senaste åren har det varit svårt att nyrekrytera socialsekreterare och chefer med rätt kompetens inom individ- och familjeomsorgen. Det har varit en stor rörlighet inom dessa yrkesgrupper främst inom myndighetsutövningen. Förvaltningen har under vissa perioder varit beroende av att kunna fylla vakanser med bemanningskonsulter. Sedan slutet av 2017

har situationen förbättrats något. Trenden i samhället i stort är en ökad rörlighet på arbetsmarknaden där arbetstagare stannar kortare tid på samma arbetsplats. Samtidigt är kompetenskraven för socialsekreterare och chefer inom individ- och familjeomsorgen höga och det tar relativt lång tid innan man tillgodogör sig den erfarenhet som krävs för att kunna utföra arbetet. Detta har inneburit att vikten av god och effektiv introduktion, tydliga rutiner och tätt stöd från arbetsledning har ökat. Strategiskt viktiga komponenter för den framtida utvecklingen torde vara utveckling och utnyttjande av digital teknik likväl som samverkan med högskolorna.

Jämställdhet

Förvaltningens verksamheter har behov av att utveckla uppföljningar utifrån ett genusperspektiv för att säkerställa att omotiverade könsskillnader inte förekommer i myndighetsutövningens bedömningar och beslut. I dag finns könsuppdelad statistik att tillgå men analys och åtgärder måste komma till stånd och bli en naturlig och återkommande del av verksamhetsuppföljningen. Det är också prioriterat att undersöka hur medarbetarnas förutsättningar för att kunna ha ett normkritiskt förhållningssätt ser ut genom att kartlägga utbildningsbehov och genomföra utbildningar på området.

Prioriteringar under de kommande åren

Utveckla arbetet med förebyggande och tidiga insatser på hemmaplan till barn och ungdomar

Utveckla insatserna och brukardelaktigheten inom socialpsykiatri

Vidareutveckla öppenvårdsinsatser och stödboende i egen regi för vuxna med missbruksproblem

Förbättra samverkan med psykiatri för målgruppen samsjukliga i missbruk och psykisk ohälsa

Motverka hemlöshet

Arbeta utifrån stadens handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare och implementera handlingsplanen i ordinarie verksamhet

Ge god samhällsvägledning till nyanlända

Utveckla den systematiska uppföljningen av insatser i egen regi inom individ- och familjeomsorgen i syfte att säkerställa att insatserna motsvarar behoven samt ger önskat resultat

2.6 Stadsmiljöverksamhet

Omvärldsfaktorer

Under planperioden planeras cirka 3 800 nya bostäder att färdigställas genom ett flertal stora och små bostadsutvecklingsprojekt. Efter en längre period av mycket högt bostadsbyggande och en stor efterfrågan har nu byggtakten bromsat in något. Flera större projekt har fått nya tidplaner och ska färdigställas senare än tidigare antaget. Detta kan leda till att förskolor som är inrättade i bottenvåningen av flerbostadshus och planerade för försörja flera olika bostadsprojekt med förskoleplatser försenas. Det försvårar stadsdelsnämndens prognosarbete och nämnden måste därför följa och analysera tendenserna på bostadsmarknaden noga för att ständigt förbättra prognosernas träffsäkerhet. Det finns även svårigheter med att inrymma

tillräckligt stora förskolor i nybyggbyggnadsprojekt då det företrädesvis handlar om lokaler i bottenvåningar. Nämnden ser en tendens till att det i flera bostadsprojekt med förskolor i bottenvåningarna inte erbjuds tillräckligt stor inomhusyta eller gårdsyta för att kunna bygga förskolor med tillräckligt god kvalitet. Detta leder till att nämnden i flera projekt måste välja att minska antalet förskoleavdelningar, något som i förlängningen kan leda till brist på platser.

Under planperioden kommer flertalet större stadsutvecklingsprojekt att pågå i olika faser och merparten av projekten ligger inom stadsdelarna Liljeholmen och Västberga. Liljeholmen fortsätter att vara en viktig knutpunkt i stadsdelsområdet och i hela staden. Omvandlingen av Lövholmen från industriområde till bostadsområde ska genomföras under planperioden och det innebär att parkmark tillskapas och övergår till staden. Arbetet med att utveckla Södertäljevägen närmast Liljeholmsbron från trafikled till urbant stråk fortsätter och kommer innebära stora förändringar i stadsmiljön på lång sikt. I och med utbyggnaden av Liljeholmen behöver parkerna därför rustas och byggas ut för att tillgodose behoven. Stadens arbete med socialt värdeskapande i stadsbyggnadsprojekt innebär att stadsdelsnämndens medverkan i planprocessen stärks ytterligare.

Det finns ett behov av tillskapande av fler bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning. Under planperioden kommer 20 bostäder med särskild service färdigställas i stadsdelsområdet. Nämnden har svårt att efterfråga bostäder med särskild service i bostadsrättsföreningar på grund av ekonomiska ramar.

Stadsdelsområdet har en fortsatt hög exploateringsgrad och det händer att parkmark tas i anspråk för nybyggnation av bostäder, förskolor och skolor. Det är en utmaning att öka den kvalitativa parkmarken och utveckla de befintliga parkerna i takt med att invånarna blir fler. Samtidigt förutsätts ofta att skolor och förskolor ska klara delar eller hela vistelseytan på parkmark. I en växande stad där skolgårdar och förskolegårdar får allt mindre utrymme, är det en viktig faktor att ta hänsyn till i fördelning av driftmedlen. Det hårda trycket på parkerna försvårar även för nämnden att göra miljövänliga materialval och allt oftare måste konstgräs väljas som underlag på grund av det hårda slitaget. Under planperioden löper nuvarande entreprenadavtal för parkskötsel ut och kan inte förlängas.

Merparten av invånarna i stadsdelsområdet upplever sin närmiljö som trygg, den upplevda otryggheten har dock ökat något inom stadsdelsområdet i 2017 års trygghetsmätning. Det är framför allt i stadsdelarna Liljeholmen och Västertorp som pekats ut som områden med behov av trygghetsskapande arbete. Det finns en generell tendens till en ökad upplevelse av otrygghet i hela staden samtidigt som den upplevda utsattheten av brott eller anmälda brott inte ökar motsvarande andel. Under planperioden finns det behov av att utveckla och förvalta de samverkansstrukturer som arbetats fram. Liljeholmen bedöms fortsätta ha behov av trygghetsskapande arbete då det är en komplex stadsdel med stor dagbefolkning och många besökare från hela staden. Nämndens arbete ska fortsätta att prioriteras utifrån aktuella lägesbilder som görs tillsammans med polisen och den information som inkommer från andra samarbetsparter.

Utvecklingen inom miljöområdet går snabbt framåt och ny kunskap tillkommer ständigt. Nya miljövänliga material introduceras och förbättras och kan användas i nämndens verksamheter.

Ekonomisk utveckling

Den höga exploateringen i stadsdelsområdet generellt och det faktum att skolor och förskolor antas använda parkmark som vistelseyta ökar slitaget på parkerna som i sin tur leder till ökade

driftskostnader. Vissa delar av stadsdelsområdet liknar numera innerstaden i sin struktur och täthet vilket medför att invånare även förväntar sig drift och skötsel med tätare intervall. Nämnden ser även ett ökat krav på skötsel av bostadsnära naturmarksytor i takt med att staden förtätas vilket också leder till ökade driftskostnader. Detta då naturmarksytor idag har samma skötselfrekvens oavsett om det är bostadsnära eller inte.

Invånare kan inkomma med synpunkter på stadsmiljön genom appen Tyck till, telefon, mejl och brev. Antalet synpunkter ökar stadigt och under 2018 ökade antalet inkomna synpunkter via mejl och Tyck till-appen med 47 % från föregående år. Invånarnas engagemang är mycket positivt och bedöms fortsätta att öka, så även resurserna det krävs för att hantera dessa. Parkplanerna kan endast finansieras med medel ur driftbudgeten, vilket medför vissa svårigheter att genomföra projektet. Akuta driftåtgärder måste ofta prioriteras till förmån för mer långsiktig och strategisk planering. För att nämndens parker ska upplevas som trivsamma och trygga är uppföljning och kontroll av att städning, underhåll och annan drift högt prioriterat.

Kompetensförsörjning

Medarbetarna som arbetar med stadsmiljöfrågorna är få, men har specialkompetenser inom yrken där det blir allt svårare att rekrytera. Det är viktigt att stadsdelsnämnden är en attraktiv arbetsgivare och kan erbjuda goda arbetsvillkor.

Jämställdhet

Ett jämställdhetsperspektiv ska anläggas på det trygghetsskapande arbetet och statistiken ska analyseras för att undersöka osakliga könsskillnader i upplevd otrygghet. Nya parker ska planeras med ett tydligt jämställdhetsperspektiv och nya förskolor ska utformas för att stärka barns lika rättigheter oavsett kön.

Prioriteringar

Nämnden vill verka för att utveckla och stärka parkerna i stadsdelsområdet. På lång sikt är en parklek i Trekantsparken prioriterat.

Stadsdelsnämnden ska vara delaktig i stadsplaneringen genom ett nära samarbete med exploateringskontoret, stadsbyggnadskontoret och trafikkontoret. Genom att medverka i planprocessen möjliggörs en tidig dialog kring lämpliga platser för förskolor, LSS-boenden och nya eller utvecklade parker. Barnperspektivet är särskilt viktigt att beakta i samverkan med stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden, förskolorna ska ha utemiljöer med hög kvalitet och vara rätt dimensionerade. Nämndens parkplan är i behov av uppdatering då den senaste uppdateringen antogs av nämnden 2008. Arbetet med att ta fram en ny parkplan ska påbörjas under planperioden för att säkerställa att parkerna håller god kvalitet och utvecklas i takt med behoven. Uppföljningen av entreprenadavtal ska fortsätta att utvecklas och efterföljsamhet av entreprenadavtal är ett fokusområde.

Nämnden ska under planperioden fortsätta att satsa på det trygghetsskapande arbetet som utgår från det lokala brottsförebyggande rådet. Genom ett nära samarbete med polisen görs lokala lägesbilder som ligger till grund för prioriteringar på både lång och kort sikt. För att identifiera och åtgärda förhållanden i stadsmiljön som skapar otrygghet ska trygghetsinventeringar genomföras. De kan ske i form av insamling av information, närmiljövandringar eller dialoger med invånare, polis, trafikförvaltningen och andra organisationer, nämnder och bolag.

Nämnden ska implementera stadens miljöprogram och hålla sig uppdaterad på ny forskning och rön för att göra hållbara val.

2.7 Ekonomiskt bistånd

Omvärld och utveckling

Andelen personer som uppbär ekonomiskt bistånd i förhållande till stadsdelsområdets befolkning har under de senaste åren legat på en relativt jämn nivå. Antalet hushåll som uppbär ekonomiskt bistånd har sjunkit de senaste åren men har återigen börjat stiga. Den stora inflyttning som sker till stadsdelsområdet förutses inte i sig leda till att bidragsberoendet procentuellt ökar. Detta med anledning av att det främst byggs bostadsrätter samt hyresrätter med höga hyror, vilket attraherar en resursstark befolkning. Arbetsmarknadsläget är gott. I stadsdelsområdet finns fyra av stadens boenden för nyanlända samt planer på att bygga s.k. modulhus för nyanlända. De nyanlända håller på att lämna etableringen och därmed etableringsersättningen. Det är mycket troligt att nyanlända kommer att ha behov av försörjningsstöd under perioder av arbetslöshet eller som komplettering till arbetsmarknadsstöd och föräldrapenning när ersättningsnivån inte räcker till att trygga en skälig levnadsnivå. Redan nu vänder sig nyanlända till förvaltningen med behov av akut boende framförallt i situationer där familjemedlemmar återförenas med personer boende i anläggningar som endast medger boende för enpersonshushåll.

Personer med långvarigt ekonomiskt bistånd har ökat de senaste åren. Förvaltningens bedömning är att gruppen bidragstagare som står långt från arbetsmarknaden och som riskerar långvarigt bidragsbehov ej kommer att minska under planperioden. Förvaltningen behöver således fortsättningsvis erbjuda insatser som syftar till att den enskilde närmar sig arbetsmarknaden alternativt ges stöd för att beviljas sjukersättning. Globenmodellen är intressant att fortsätta implementera och det sociala arbetet i handlägningsprocessen behöver tydliggöras.

Ekonomiska utmaningar

Med fler bidragshushåll och fler hushåll med behov av tillfälliga boenden kommer kostnaden för ekonomiskt bistånd att öka.

Staden utvecklar nya sociala system för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. I samband med detta är det av största vikt att systemen utvecklas så att det också är möjligt att ta ut underlag för resultatrapporter och underlag för ekonomiskt prognosarbete med uppgifter om verksamhet, ekonomi och personal. Att automatisera handläggning är en möjlighet som är intressant att pröva.

Kompetensförsörjning

Se under avsnittet om individ- och familjeomsorg.

Jämställdhet

Se under avsnittet om individ- och familjeomsorg.

Prioriteringar under de kommande åren

- Öka andelen personer som hittar annan försörjning än ekonomiskt bistånd
- Intensifiera samverkan med Jobbtorg Stockholm och START

- Motverka att nyanlända blir beroende av försörjningsstöd

2.8 Arbetsmarknadsåtgärder

Omvärld och utveckling

Förvaltningen tillhandahåller ett stort antal praktikplatser och platser för Stockholmsjobb men har haft svårigheter med att nå årsmålen för anställningar inom ramen för Stockholmsjobb. Förvaltningen kommer att fortsätta satsningen och intensifiera arbetet med att ge långvariga bidragstagare Stockholmsjobb. Personer som erbjuds Offentligt Skyddad Anställning (OSA) har behov av att öka sin anställningsbarhet. Detta kommer att ske genom insatser från Jobbtorget och Arbetsförmedlingen under anställningstiden. Förvaltningen förväntar sig att på sikt ska detta öka omsättningen på OSA-platserna samt minska risken för återgång till arbetslöshet.

Arbetsmarknadsförvaltningens START och Jobbtorgens inriktning och insatser förändras och i takt med detta anpassas förvaltningens egna arbetsmarknadsinsatser för att fokusera på de målgrupper som inte får stöd på annat sätt.

Kompetensförsörjning

Arbetsmarknadsverksamheten består av ett fåtal anställda och rekrytering till tjänsterna fungerar bra. Det finns inget som indikerar att dessa förhållanden skulle ändras.

Jämställdhet

Se under avsnittet om individ- och familjeomsorg.

Prioriteringar under de kommande åren

- Anpassa verksamheten utifrån de behov som finns hos de personer som uppstår försörjningsstöd och som inte ingår i Jobbtorget eller START:s målgrupper

2.9 Övrigt

Nämnd- och förvaltningsadministration

Kostnadsutvecklingen under planperioden är svår att bedöma eftersom stor andel utgörs av köpta tjänster. IT-kostnaderna bedöms öka under planperioden genom ökade volymer och genom att tjänsterna blir mer komplexa. Även kostnaderna för övriga köpta tjänster bedöms öka under perioden. På lång sikt bör kostnaderna i verksamheterna minska till följd av effektiviseringar som utvecklingen av nya tjänster och IT-stöd ger. Det är emellertid svårt att se när i tiden kostnaderna kommer att minska. Antalet anställda i förvaltningens gemensamma administration har under senare år minskat och stabiliserats. Volymen av den service som hanteras av förvaltningens gemensamma administration har ökat genom att antalet verksamheter har ökat genom utbyggnad och befolkningsökning i stadsdelsområdet samt genom återtagande av verksamheter i kommunal regi. Ökningen bedöms fortsätta under hela planperioden.

3 Sammanfattande ekonomisk analys

Budgetramarna för 2020 och 2021 är antagna av kommunfullmäktige i samband med beslutet

om budget 2019. Planerna grundar sig på de prestationer som var aktuella våren 2018.

3.1 Drift

Driftbudget

Anslag (mnkr)	Budget 2019	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022
Kostnader (-)	2 029,20	2 033,50	2 042,40	2 042,40
Drift och underhåll	2 018,40	2 022,70	2 031,60	2 031,60
Avskrivningar	10,1	10,1	10,1	10,1
Internräntor	0,7	0,7	0,7	0,7
Intäkter	-80,8	-80,8	-80,8	-80,8
Summa stadsdelsnämnd (netto)	1 948,40	1 952,70	1 961,60	1 961,60
Befolkning	91 044	93 062	95 271	97 090
Nettokostnad/invånare (kr)	21 401	20 983	20 590	20 204

Bokslutet för Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd 2018 visade efter resultatdispositioner ett överskott med 5,9 mnkr jämfört med budget. Stadsdelsnämnden har en ekonomisk bruttoomslutning på cirka 2,2 mdkr och i förvaltningen arbetar knappt 2 200 tillsvidareanställda medarbetare.

Ekonomiska utmaningar under perioden

Kostnadsökningarna för planperioden beräknas överstiga kommunfullmäktiges plan med cirka 40 mnkr per år för bland annat lönekostnadsökningar och övriga kostnadsökningar, om pris- och löneökningarna stannar vid 2,0 procent de kommande åren.

Inom Individ- och familjeomsorg ser förvaltningen en utmaning i att komma till rätta med de underskott som finns inom omsorgen till barn och ungdom, vuxna och missbrukare.

Förvaltningen ser också en utmaning i att möta Migrationsverkets lägre ersättningssystem för placeringar av ensamkommande flyktingbarn. En viktig fråga blir att hitta lösningar som ger relevant vård/boende till en rimlig kostnad. Även finansiering av handläggningen är en utmaning då ersättning endast ges i form av engångsbidrag när ett ensamkommande flyktingbarn kommer till kommunen medan handläggningens kostnaden ofta består under flera år.

Inom äldreomsorgen är tomgångskostnaderna för lediga lägenheter på vård- och omsorgsboenden samt servicehusen en utmaning. För att möta dagens och framtidens behov ser stadsdelsnämnden över befintliga lokaler med moderniserings- och omställningsbehov. Ett flexibla ramavtal med Micasa som ger stöd för fler verksamhetstyper i lokalerna borde underlätta nämndens effektiviseringsmöjligheter.

Investeringskostnaderna inom förskolan kommer att öka till följd av att nya lokaler tas i bruk. Kapitalkostnaderna för inventarier, material samt investeringar i andras lokaler (hyresanpassning) kommer att öka under perioden i och med att nya förskolor öppnar. Det innebär att kapitalkostnadernas andel kommer att öka vilket medför att andelen för den

pedagogiska verksamheten kommer att minska inom den totala budgeten för förskolan.

3.2 Investeringar

Parkinvesteringar

Stadsdelsförvaltningen har till trafikkontoret lämnat förslag på park- och reinvesteringar för perioden 2019-2022. Projekten har hämtats ur parkplanerna för Hägersten och Liljeholmens stadsdelsområde.

Föreslagna parkinvesteringsmedel (mnkr)	2019	2020	2021	2022	Senare
Svandamsparken	6,0				
Kerstin Hesselgrens park/Vippan	0,5	1,5	5,5	8,0	6,5
Blomsterdalen	1,5	6,0	2,5		
Lugnets plaskdamm	0,5	0,5			7,0
Gångvägar och parkbänkar					3,0
Trekantsparken					10,0
Elektraparken					20,0
Reinvesteringar o övriga parkinv.	6,4	6,9	6,9		
Summa parkinvesteringar	14,9	14,9	14,9	8,0	46,5
Klimatinvesteringar					
Maskiner och inventarier	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2

Trafikkontoret gör en bedömning av stadsdelsområdenas önskemål och tar fram ett förslag på fördelning av ekonomiska medel. Slutgiltigt beslut tas av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige i samband med beslut om budget för 2019.

Alla stadsdelsförvaltningar har i samarbete med trafikkontoret inventerat behovet av reinvesteringar i parker. Inventeringen visade att behovet i Hägersten-Liljeholmens stadsdelsområde är relativt stort.

Stadsdelsnämnden har ansökt om investeringsmedel för att under 2019 fortsätta med ombyggnationen av Svandamsparken i Midsommarkransen. Andra parker som färdigställs under planperioden är Krausparken och Blomsterdalen. Upprustning av Kerstin Hesselgrens park och parkleken Vippan kommer att påbörjas.

Investeringar i maskiner och inventarier

Utgifterna för investeringar i maskiner och inventarier i nämndens verksamheter bedöms till cirka 9,8 mnkr under 2019. Stadsdelsnämndens omfattande utbyggnad av förskolor kommer att innebära begäran om ökad investeringsram. Utgifterna kommer att öka under planperioden och det beror huvudsakligen på stadsdelsnämndens utbyggnad av förskolor. Kapitalkostnaderna finansieras inom tilldelad driftbudget för verksamheterna.

3.3 Verksamhetsprojekt (Driftprojekt)

Nämnden beräknar inte ha några betydande projekt som inte är investeringar under planperioden.

4 Övriga redovisningar

Taxor och avgifter

Inga andra taxor eller avgifter planeras än de som beslutas av kommunfullmäktige.

5 Lokalförsörjningsplan

Lokalförsörjningsplanen är utarbetad för att ge en samlad bild av stadsdelsnämndens lokalsituation i samtliga verksamhetsområden med avseende på bland annat kapacitet, prognoser och planerad utbyggnad under planperioden. Planen utgår från den lokalsituation som råder per den 1 mars 2019. Lokalförsörjningsplanen utgör ett verktyg för att ge staden på central nivå information som ger möjligheter till ett effektivt resursutnyttjande.

5.1 Inledning

Hägersten-Liljeholmen har under en längre period varit ett expansivt område med omfattande nybyggnation av bostäder. Nämnden följer nybyggnationskonjunkturen extra vaksamt då nybyggnationstakten har bromsat in i stadsdelsområdet. Enligt Swecos antagande om färdigställda bostäder beräknas nästan 3 000 nya bostäder för knappt 4 700 människor färdigställas under planperioden. Det är en något lägre utvecklingstakt än den utvecklingstakt nämnden kunde se förgående period.

Stadsdelsnämnden bedömer att lokalbeståndet inom förskoleverksamheten under denna period kommer komma ikapp behovet av lokaler vilket ger en möjlighet att avveckla flera förskolepaviljonger med tidsbegränsade bygglov. Byggloven för de flesta av nämndens paviljonger löper ut under perioden. I de mest bostadstäta och nybyggnationsintensiva stadsdelarna bromsas bottenvåningsförskolorna in automatiskt eftersom de följer takten i bostadsutvecklingen. En fortsatt utveckling av lokalbeståndet i stadsdelsområdet är viktigt för att kunna möta behovet då befolkningen fortsätter växa i hög takt. Flera förskoleprojekt i tätbebyggda stadsdelar har omfattande begränsningar med små utsläppsgårdar och för liten lokalkapacitet.

Stadsdelsnämnden förändrar kapaciteten av antalet service- och gruppboendestäder under perioden med 20 nya bostäder. Förvaltningen kommunicerar löpande med exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret för att möta framtidens behov av dessa bostäder.

Äldreomsorgen har under flera år haft ett överskott av lägenheter i servicehusen samt platser på vård och omsorgsboendet. Nämnden planerar därför under kommande period att omstrukturera lägenhetskapalet i servicehusen i Fruängen. Kapaciteten på vård och omsorgsboendet lämnas oförändrad under kommande period eftersom nämnden ser ett utökad behov av dessa platser på längre sikt. Nämnden ser över en anpassning av boendeformerna utifrån behov och utbud.

För att kunna upprätthålla den kommunala servicen till följd av den växande befolkningen har även antalet anställda inom stadsdelsförvaltningen ökat de senaste åren. Det har medfört att lokalerna på Telefonvägen 30 används med en högre nyttjandegrad. Det är därför av stor vikt att fortsätta att utöka effektiviteten i dessa lokaler eftersom befolkningen kommer fortsätta växa framöver, en eventuell ombyggnation eller en utökning av lokalkapaciteten kan aktualiseras under perioden.

5.2 Beskriv behov/efterfrågan samt bedömning av andra bakomliggande faktorer som förändrar behovet av lokaler

Befolkningen i stadsdelsområdet ökar i takt med att fler bostäder byggs. Den kommunala servicen behöver utökas för att möta behovet. Det gäller främst förskolor, bostäder för personer med behov av särskilt stöd och myndighetsutövning och övriga serviceverksamheter. Liljeholmen är tillsammans med Västberga de stadsdelar där utbyggnationen är som mest expansiv. I dessa två stadsdelar byggs två tredjedelar av stadsdelsområdets nybyggnation.

Tabellen nedan visar prognos för nyproduktion av bostäder per stadsdel enligt Sweco.

Stadsdel	2019	2020	2021	2022
Aspudden	0	0	0	120
Fruängen	20	25	75	0
Gröndal	108	35	0	0
Hägersten	0	0	0	0
Hägerstensåsen	127	184	49	0
Liljeholmen	416	267	292	326
Midsommarkransen	0	0	186	201
Mälardalshöjden	0	0	0	0
Västberga	100	478	341	224
Västertorp	0	0	107	80
Totalt	771	989	1050	951

Tabellen nedan visar prognos för nyproduktion olika boendeformer enligt Sweco.

Boendekategori	2019	2020	2021	2022
Studentbostad	247	35	0	0
Hyresrätt	182	202	261	80
Bostadsrätt	342	752	789	871
Seniorboende	0	0	0	0
Äldreboende	0	0	0	0
Totalt	771	989	1050	951

Inget äldreboende eller seniorboende byggs under perioden enligt Swecos antagande om bostadsutvecklingen. Enligt prognosen planeras dock 70 nya boenden att byggas för äldre i Liljeholmen under 2023. Förvaltningen ser positivt på att 2754 hyresrätter planeras byggas fram till och med 2022.

Förskoleverksamhet

Enligt stadsdelsförvaltningens bedömning kommer behovet av förskoleplatser att öka med drygt 260 platser under planperioden. Förvaltningen använder i år Swecos prognos som ligger i linje med stadsdelsnämndens bedömning. Förvaltningen har under det gångna året noterat att bostadsutvecklare senarelägger flera bostadsprojekt och följer därför utvecklingen vaksamt och justerar prognoser vartefter ny data publiceras.

Tabellen nedan visar antal barn i åldrarna 1-5 år enligt Swecos prognoser.

Stadsdel	2019	2020	2021	2022
Aspudden	590	571	544	562
Gröndal	624	597	587	577
Hägersten	640	615	591	575
Hägerstensåsen	447	484	490	488
Liljeholmen	1380	1407	1459	1522
Midsommarkransen	785	743	761	791
Mälarhöjden	264	245	234	231
Västberga	398	515	620	692
Fruängen	642	646	654	634
Västertorp	495	477	490	507
Totalt	6265	6300	6430	6578

Verksamhet för barn, kultur och fritid

Behovet av lokaler för öppen fritidsverksamhet i Liljeholmen ökar i och med den snabba bostadsutbyggnaden i området. Stadsdelsnämnden har under flera år haft ett behov av att hitta lokaler både för ungdomsmottagning, fritid och parklek i Liljeholmen. Den stora efterfrågan på lokaler i området i kombination med höga hyror har gjort uppgiften svår. Situationen har förbättrats i och med att fältassisterna sedan hösten 2018 är placerade i området. Nämnden kommer dock fortsätta arbeta för att etablera en lokal för främst ungdomsmottagningen och en parklek i Liljeholmen.

Äldreomsorg

I äldreboendeplanen för regionen är förvaltningarnas samlade bedömning att utbudet av äldreomsorgsboende kan tillgodose behovet under de närmaste åren. Risken för överkapacitet av omsorgsboendeplatser bedöms öka något jämfört med föregående period. Inom regionen finns flera boenden med behov av modernisering och upprustning.

Äldres hälsa och livslängd är avgörande för behovet av omsorg. Medellivslängden har ökat stadigt i Stockholms stad. De som föds nu har en förväntad medellivslängd på 84,3 år för kvinnor och 80,8 år för män. Snabbast har ökningen varit för män och i framtiden väntas kvinnors och mäns medellivslängd fortsätta öka.

Stadsdelsnämnden uppmärksammar ett omställningsbehov och ett moderniseringsbehov av äldreomsorgsboendet i främst Fruängens- och Trekantens äldreboende. Totalt omfattas 193 boendeplatser av moderniseringsbehov och omställningsbehov.

Antalet äldre mellan 85 - 89 år i Hägersten-Liljeholmen är i stort sett oförändrat mellan 774 stycken till 782 stycken fram till och med 2022, men ökar något från och med 2023. År 2027 växer denna kategori kraftigt till 1043 stycken. Antalet äldre över 90 år minskar varje år från 697 stycken 2018 till 554 år 2027. Sammantaget ökar behovet av vård- och omsorgsboende därmed något från och med 2026 på grund av antalet äldre mellan 85 - 89 år ökar från och med 2023. År 2026 är det ungefär lika många äldre som idag och från år 2040 är det dubbelt så många äldre över 85 år som i dag.

Inom äldreomsorgen finns det två målgrupper som har mer omfattande behov av insatser, det är dels målgruppen äldre i hög ålder med omfattande omvårdnadsbehov och dels målgruppen yngre äldre med psykisk ohälsa och/eller missbruk. Tendensen är att behovet av hemtjänstinsatser ökar medan behovet vård- och omsorgsboende eventuellt minskar något under planperioden. Behovet av demensboende beräknas dock öka något.

Sammanfattningsvis ser nämnden ett stort behov av att initiera lokalanpassningar kommande planperiod för att möta framtidens omsorgsbehov efter de tendenser vi ser idag.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Det finns ett behov av bostäder för funktionsnedsatta som inte tillgodoses av tillgängliga bostäder inom stadens befintliga bestånd av bostäder med särskild service. Behovet tillgodoses för närvarande av genom att förvaltningen köper platser hos privata vårdgivare. I boendepLANEN för särskilt boende för personer med funktionsnedsättning har under planperioden noteras ett ökat behov av yrkrävande LSS-klassade gruppboendestäder. Behovet av LSS-klassade gruppboendestäder med normal tillgänglighetsanpassning kan öka kommande år då många av dessa personer idag bor hemma hos sina föräldrar. Förvaltningen noterar även ett behov av Sol-klassade gruppboendestäder för personer med psykiatrisk problematik. Ett antal yngre personer som idag är placerade på HVB kommer kommande år öka behovet av dessa bostäder. Stadsdelsnämndens bedömning är att behovet av bostäder med särskild service kommer att ligga kvar på en hög nivå.

Många grupp- och serviceboendestäder i stadsdelsområdet startades under 1980- och 1990-talet. Under kommande år finns behov av att modernisera, renovera och tillgänglighetsanpassa dessa boenden för åldrande brukare.

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Behovet av större försöks- och träningslägenheter har ökat. Under planperioden bedöms även behovet av mindre försöks- och träningslägenheter öka. Det finns en risk att antalet personer och familjer i staden och inom stadsdelsområdet som lever under osäkra boendeförhållanden ökar och därmed ökar behovet av inom socialtjänsten av s.k. sociala kontrakt. Målgruppen vuxna hemlösa med långvariga omfattande problem med missbruk och/eller psykisk ohälsa ökar. Detta innebär att metoden ”bostad först” kan bli alltmer efterfrågad, vilket ökar behovet av försöks- och träningslägenheter.

Ekonomiskt bistånd

I takt med att befolkningen ökar så har även antalet anställda inom ekonomiskt bistånd ökat. En effektivitetsöversyn kommer genomföras för att tillgodose behovet av kontorsplatser.

5.3 Kapacitetsbeskrivning

Förskoleverksamhet

Av stadsdelsrådets totalt ca 5 920 förskoleplatser drivs 14 procent i enskild regi. Stadsdelsnämnden hyr totalt ca 54 500 kvm förskolelokaler för den egna verksamheten. I förskolan Kastanjen finns en aula som kan bokas av alla förskolor i stadsdelsnämnden, till exempel för teaterföreläsningar.

Nedanstående tabell visar antalet förskoleplatser idag per stadsdel.

STADSDEL	Kommunal kapacitet	Privat kapacitet
Aspudden	500	150
Fruängen	413	117
Gröndal	476	22
Hägersten	537	181
Hägerstensåsen	363	46
Liljeholmen	1206	95
Midsommarkransen	752	51
Mälardalshöjden	232	0
Västberga	281	161
Västertorp	322	18
Totalt	5082	841

Verksamhet för barn, kultur och fritid

Stadsdelsförvaltningen har tre parklekar, tre ungdomsgårdar, en ungdomsmottagning och en lokal för fältassistenter.

Äldreomsorg

Stadsdelsnämndens ekonomi belastas av en överkapacitet vad gäller främst servicehuslägenheter men även en överkapacitet av platser i vård- och omsorgsboende. I Stadsdelsområdet finns det totalt 193 servicelägenheter och 293 vård- och omsorgsboendeplatser, där verksamhet drivs i egen regi, på entreprenad och av privat utförare enligt ramavtal. Av dessa är 57 servicelägenheter lediga och 16 vård- och omsorgsplatser lediga. Vidare omfattas stadsdelsområdet av 208 seniorlägenheter i Axelsberg och Midsommarkransen.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Stadsdelsnämnden hyr 111 lägenheter för gruppboende och 47 servicelägenheter. Myndighetsutövningen sker från stadsdelsnämndens lokaler på Telefonvägen 30.

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Stadsdelsnämnden hyr 28 försökslägenheter och 134 träningslägenheter. Myndighetsutövningen sker från stadsdelsnämndens lokaler på Telefonvägen 30.

Administrativa lokaler

Stadsdelsnämndens administrativa lokaler ligger på Telefonvägen 30, plan 10. I dessa lokaler arbetar stadsdelsförvaltningens administrativa personal. Till denna grupp räknas förvaltningsledningen, den administrativa avdelningen samt administrativa funktioner inom, förskola, social omsorg och samhällsplanering. Lokalerna är på 1 311 kvm och rymmer idag 55 personer.

5.4 Förändringar i lokalbeståndet

Förskola

Förvaltningen noterar en stabilisering av antalet förskolebarn under planperioden vilket medför att den kommande utbyggnationen av förskolor erbjuder möjligheter till att avveckla förskolepaviljonger och ineffektiva lokaler. Befintliga förskolebyggnader och paviljonger kommer rivas och avvecklas under perioden. Under byggnationstiden kan barngrupper behöva evakueras till tillfälliga lokaler. Tidsbegränsade bygglov söks i perioder om fem år åt gången, i totalt som högst 15 år. Flertalet av förvaltningens paviljonger med tillfälliga bygglov löper ut under perioden.

Lokalförändringar för förskoleavdelningen.

Stadsdel	Förskola	Status	2019	2020	2021	2022	Totalt
Aspudden	Flyttfågeln	Avvecklas			-48		
Aspudden	Flyttfågeln 1	Projekteras			128		
Delsumma					80		80
Fruängen	Ellen Fries	Avvecklas				-145	
Fruängen	Ellen Fries 2	Projekteras				96	
Fruängen	Elsa Brännström	Tillfällig	32	-32			
Fruängen	Hanna Rydh	Avvecklas		-105			
Fruängen	Hanna Rydh 2	Projekteras				128	
Delsumma			32	-137		79	-26
Gröndal	Bryggan	Projekteras	64				
Delsumma			64				64
Hägerstensåsen	Mellanberget	Avvecklas				-150	
Hägerstensåsen	Skattsedeln	Projekteras		64			
Delsumma				64		-150	-86
Liljeholmen	Packrummet	Projekteras				70	
Liljeholmen	Syllen	Projekteras	48				
Delsumma			48			70	118
Midsommarkransen	Brandstegen	Avvecklas	-102				
Midsommarkransen	Fiberpennan	Projekteras	128				
Delsumma			26				26
Västberga	Lingnum	Projekteras			96		
Västberga	Metronomen	Projekteras		64			
Delsumma				64	96		160

Stadsdel	Förskola	Status	2019	2020	2021	2022	Totalt
Västertorp	Isbjörnen	Ombyggnation	45				
Västertorp	Solbacken	Avvecklas	-83				
Västertorp	Teatersällskapet	Projekteras			192		
Delsumma			-38		192		154
Totalt							490

Förskolelokaler om totalt 665 platser planeras att avvecklas under perioden. Det berör främst förskolepaviljonger med tidsbegränsade bygglov. Förvaltningen tillför 490 förskoleplatser netto under perioden. Förvaltningen bedömer att tillgången och efterfrågan ligger i balans och att vi uppfyller barnomsorgsgarantin. Arbetet med att effektivisera och utveckla lokalerna inom förskoleavdelningen fortsätter enligt plan.

Nedanstående tabell visar prognosticerat överskott respektive underskott av förskoleplatser under planperioden.

STADSDEL	2019	2020	2021	2022
Aspudden	96	113	219	202
Fruängen	-41	-150	-158	-28
Gröndal	-25	0	10	20
Hägersten	157	181	204	218
Hägerstensåsen	100	130	124	-23
Liljeholmen	52	26	-22	180
Midsommarkransen	91	131	114	85
Mälardalshöjden	-16	2	12	143
Västberga	68	22	19	-49
Västertorp	-163	-146	34	18
Totalt	319	309	554	767

Förvaltningen deltar tidigt i stadsbyggnadsprocessen för att hantera utbyggnadstakten optimalt. Det är viktigt för att undvika dyra korttidslösningar och oönskade flyttar av barngrupper mellan tillfälliga lokaler. Endast genom ett nära samarbete med exploateringskontoret, stadsbyggnadskontoret och fastighetsbolag kan förvaltningen prognostisera förskolors placering optimalt.

Samarbetet med de andra förvaltningarna och fastighetsbolagen måste fortsätta utvecklas. Särskilt när det gäller metoder för att säkerställa att förskolans behov av lokaler inte hamnar i konflikt med andra ekonomiska intressen. I tätbebyggda områden ställs förvaltningens krav på att hålla platsgarantin ofta mot för små förskolegårdar. Stadsdelsområdet måste erhålla tillräckligt med utrymme i planeringsskedet för att kunna tillgodose förskolans verksamhetsbehov avseende storlek och funktion på deras gårdar.

Verksamhet för barn, kultur och fritid

Kontraktet på Fruängens ungdomsgårds befintliga lokal löper på ut till hösten. Förvaltningen

för diskussioner med fastighetsägare i området med avsikt att etablera en lokal i Fruängen. Andelen ungdomar kommer att öka kraftigt i främst Liljeholmen under de kommande åren. Det är därför av stor vikt att nämnden ökar sin verksamhet för unga i Liljeholmen. Det är svårt att hitta ändamålsenliga och kostnadseffektiva lokaler i stadsdelen, men nämnden utökar sitt samarbete med andra förvaltningar, bolag och fastighetsägare i syfte att kunna erbjuda ungdomar verksamhet även i Liljeholmen. På sikt strävar förvaltningen att ha fler egna lokaler i Liljeholmen. Antalet parklekar ligger enligt plan kvar. Gällande ungdomsmottagningen så strävar förvaltningen efter att flytta den till Liljeholmen från Midsommarkransen. Fältverksamheten är sedan hösten 2018 lokaliserad i Katrineberg i Liljeholmen.

Äldreomsorg

Stadsdelsnämndens planering för boende inom äldreomsorgen hanteras i boendeplaneringen för äldre i regionen Västra Söderort. I förvaltningen pågår en översyn av boendeformerna i egen regi. Förvaltningen noterar ett moderniseringsbehov och ett omställningsbehov av äldreboendet i stadsdelsområdet. Under planperioden finns planer på att initiera en möjlighet att ställa om servicelägenheter i Fruängsgården till seniorbostäder. I ett långsiktigt perspektiv utreds eventuella ytterligare behov av omställningar av servicelägenheter och vård- och omsorgsboende så att kapaciteten möter framtidens behov av omsorgsboende och servicetjänster. Förvaltningen noterar även ett behov av utökad kapacitet och kvalitet i boendet för äldre med psykiska funktionsnedsättningar.

Syftet med dessa omställningar är att utnyttja förvaltningens lokaler och resurser effektivt samtidigt som medborgarnas behov tillgodoses optimalt.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Stadsdelsnämnderna har i uppdrag av kommunfullmäktige att öka antalet grupp- och servicebostäder för personer med funktionsvariation. Stadsdelsnämnden undersöker alltid möjligheterna att inrätta nya grupp- och servicebostäder i samband med nybyggnation i stadsdelsområdet. I Hägersten-Liljeholmens stadsdelsområde planeras för tre nya gruppboenden med totalt 20 bostäder. Förvaltningen strävar efter att bygga en ny gruppboestad per år under perioden.

I en bostadsmarknad som stagnerat senaste åren hyser förvaltningen förhoppningar om att fastighetskontoret ska kunna köpa nyproducerade bostadsrätter och sedan hyra ut dessa som gruppboestäder till stadsdelsnämnden. Stadsdelsnämnden undersöker även möjliga boenden med privata hyresvärdar, särskilt i projekt där detaljplaner vunnit laga kraft som reglerar antalet gruppboestäder. Fastigheten Skattsedeln i Hägerstensåsen är en hyresrätt som förvaltningen införfäskat enligt ovan metod, tillträde beräknas ske hösten 2020. I Fruängens centrum har fastighetskontoret köpt en gruppboestad om 8 bostäder av brf Agnes, tillträde beräknas ske januari 2020.

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Axelsbergs centrum kommer att utvecklas i samband med ett kommande bostadsprojekt. Byggnaden där boendestödarna har sin lokal kommer i samband med det att rivas. Boendestödarna kommer att erbjudas nya lokaler inom stadsdelsnämndens befintliga lokalbestånd.

Administrativa lokaler

Stadsdelsnämndens administrativa lokaler behöver utöka antalet arbetsplatser. Under planperioden kommer det krävas kontinuerliga genomgångar av effektiviseringsmöjligheter av lokalutnyttjande på Telefonvägen 30.

5.5 Kostnadsutveckling

Stadsdelsområdets genomsnittliga kvadratmeterhyror ökar med anledning av den höga utbyggnadstakten av barnomsorg och bostäder för funktionshindrade inom de geografiska nybyggnadsområdena. Hyresnivåerna för lokaler har gått upp de senaste åren och räntan som de kommunala fastighetsbolagen beräknar kapitalkostnader med ligger på 1,05 %.

Förskola

Förskolornas hyreskostnad budgeteras till knappt 107 mkr år 2019 exkl. bidrag för höga hyror. Utbyggnaden av förskolelokalerna kommer att innebära en ökning av kostnaderna under planperioden men ett effektivare lokalutnyttjande och avvecklingar av dyra paviljonger motverkar kostnadsökningen. Stadsdelsförvaltningen har gjort en omfattande utbyggnad av antalet förskoleplatser efter sammanslagningen av stadsdelarna Hägersten och Liljeholmen 2007. Om vi inkluderar förskolans budgeterade hyreskostnad 2019 så har kostnaderna ökat med 8,5 % den senaste 5-årsperioden.

Tabellen nedan visar stadsdelsnämndens hyreskostnader för förskolor exkl. hyresbidrag

	2015	2016	2017	2018
Lokalhyror	97 270 500 kr	109 241 876 kr	100 913 692 kr	104 629 494 kr
Markhyror och arrende	1 347 350 kr	954 984 kr	825 613 kr	858 409 kr
Garage- och parkeringshyror	14 401 kr	15 120 kr	15 696 kr	16 956 kr
Totalt	98 632 251 kr	110 211 980 kr	101 755 001 kr	105 504 858 kr

En jämförelse av hyreskostnaderna mellan de äldre och nyare förskolorna visar att nya förskolor byggs till en högre hyreskostnad per barn och år än de äldre. Trots ett intensivt arbete med att hitta kostnadseffektiva lösningar. Kostnadsökningen kan härledas till en överhettad byggsektor som kommande planperiod bedöms svalna vilket bör minska kostnadsökningen framöver. Eftersom flera av de äldre förskolorna är i behov av omfattande upprustning motverkas en förmodad billigare nyproduktion eventuellt av upprustningskostnader. Hyreskostnaderna för äldre förskolor ökar i takt med upprustningar vilket medför att kostnadsskillnaden på äldre och nyare förskolor minskar.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Stadsdelsnämnden kompenseras med ett hyresbidrag om 250 kronor per plats och dygn under tre år för nyetablering av gruppboende. Därutöver har förvaltningen möjlighet att söka bidrag för startkostnader för nya gruppboende om 600 000 kronor och 500 000 kronor för serviceboende. Stimulansbidrag för utbyggnad av boende inom avdelningen för social omsorg är väsentliga för att ge ekonomiska förutsättningar åt en stadsdelsnämnd att etablera nya boende. När bidragen är låga erbjuds stadsdelsnämnderna inga ekonomiska incitament att utöka kapaciteten av dessa boenden vilket medför att Staden som helhet riskerar ett för litet utbud av dessa boende. Det kan medföra en ökning av dyra korttidslösningar.

Äldreomsorg

Tomgångshyrorna slår hårt mot äldreomsorgens ekonomi. I äldreomsorgens budget finns inte utrymme att finansiera kostnader för tomgångshyror, utan detta tas från de medel som är avsatta för verksamhet. Idag finns det 73 lediga servicehuslägenheter och vård- och omsorgsboendeplatser. Servicehusens 57 lediga lägenheter i Fruängens äldreboende och i Trekantens äldreboende kommer dessutom utsäts även för dyra omställningskostnader då dessa boendeformer måste anpassas efter framtidens behov. Förvaltningen ser över hur dessa boendeformer kan ställas om effektivast. För närvarande planerar förvaltningen att låta Micasa ställa om servicehus A i Fruängen till seniorboende.

5.6 Effektiviseringsmöjligheter

Stadsdelsnämnden utvärderar och analyserar behovet av lokaler inom förskoleverksamheten, äldreomsorgen och social omsorg för att ständigt effektivisera lokalbeståndet maximalt.

I förskolan utreds flera förskolor för möjliga kapacitetsökningar genom främst ombyggnationer. I översynen studeras antalet kvadratmeter per barn i lokalers verksamhetsaktiva ytområden. Exempelvis förskolors area på hemvist, vilorum, allrum, ateljéer och kapprum.

I äldreomsorgen ser stadsdelsnämnden över lokaler med moderniseringsbehov och omställningsbehov vilket nämnts i tidigare avsnitt. Effektivisering av äldrevården är problematiskt eftersom stadsdelsnämnden påverkas av stadens gemensamma perspektiv och av Micasas perspektiv. Nämnden arbetar ansvarsfullt med stadens perspektiv men begränsas av olika själ att driva lokaler optimalt. Ett flexiblarare ramavtal som ger stöd för fler verksamhetstyper skulle underlätta nämndens effektiviseringsmöjligheter.

Inom verksamheterna för social omsorg ser förvaltningen över att lokaler och bostäder matchar verksamheternas olika behov optimalt. Tidiga indikationer i denna översyn visar på att äldre bostäder brister i tillgänglighet. Dessa brister blir extra påtagliga då dessa brukare åldras. Detta medför att förvaltningen eventuellt kommer behöva avveckla vissa äldre grupp- och serviceboenden under en omställningsprocess.

I ett övergripande perspektiv ser stadsdelsnämnden över möjligheter till utöka lokalernas nyttjandegrad inom ett helt dygn genom att utnyttja verksamheter med olika tidsscheman i en högre utsträckning. På lång sikt behöver användandet av de befintliga lokalerna ses över i fler perspektiv. Flexibiliteten i nämndens alla lokaler behöver öka för att ge utrymme för konjunktursvängningar.

Anders Carstorp
stadsdelsdirektör

Lars Wennberg
avdelningschef

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Anders Carstorp, stadsdelsdirektör	2019-04-03
Lars Wennberg, avdelningschef	2019-04-03